

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 373.013.42:316.64(043.2)

CARANFIL NARCISA GIANINA

DETERMINANTE PSIHO SOCIALE ALE ANGAJAMENTULUI
ADOLESCENȚILOR ÎN ACTIVITATEA ȘCOLARĂ

SPECIALITATEA: 511.03 – PSIHLOGIE SOCIALĂ

REZUMATUL
tezei de doctorat în psihologie

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Membrii Comisiei de îndrumare:

CALANCEA Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar

CAUNENCO Irina, doctor în psihologie, conferențiar universitar

IURCHEVICI Iulia, doctor în sociologie, conferențiar universitar

Componenta Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

ȘLEAHTIȚCHI Mihail, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică – președinte

BRICEAG Silvia, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți – membru referent

CALANCEA Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar, ULIM – membru referent

BÎRLE Delia-Iuliana, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea din Oradea, România – membru referent

BALODE Neli, doctor în psihologie, lector universitar, ULIM – membru referent

Susținerea va avea loc la data de 08.12.2021, ora 14.00 în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab 52, bir. 212.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a Universității Libere Internaționale din Moldova (<https://ulim.md/doctorat/sustinerea-tezelor-de-doctorat/>) și Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (<http://www.cnaa.md/>).

Rezumatul a fost expediat la data de 05.11.2021.

Secretar științific al Consiliului Științific ULIM

ROBU Elena, doctor în științe economice, conferențiar universitar

semnătura

Conducător științific

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

semnătura

Autor, CARANFIL Narcisa Gianina

semnătura

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT	8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	25
BIBLIOGRAFIE	30
LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE	32
ADNOTARE	33
ANNOTATION	34

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Angajamentul elevilor în activitățile instructiv-formative pe care sistemul școlar le desfășoară sistematic și organizat constituie una dintre variabilele care, în ultimele decenii, a suscitat un interes din ce în ce mai mare din partea cercetătorilor, practicienilor și a decidenților din domeniul educației. Literatura care s-a preocupat de această problemă argumentează și evidențiază faptul că stimularea angajamentului în domeniul școlar prin intervenții psihopedagogice specifice reprezintă una dintre căile prin care pot fi ameliorate rezultatele școlare slabe, lipsa motivației pentru participarea la activitățile instructiv-formative și pregătirea temeinică, plictiseala și sentimentul de alienare în rândul elevilor de toate vârstele școlare. Această concluzie se bazează pe constatările studiilor care susțin legătura dintre angajamentul în activitatea școlară, rezultatele elevilor, respectiv atitudinile și comportamentele pe care aceștia le manifestă în relație cu școlaritatea, indiferent de nivelul dezvoltării socio-economice a familiilor din care provin. De asemenea, angajamentul constant al elevilor în propria lor instrucție și formare pentru dezvoltare a fost evidențiat printre factorii protectivi în raport cu fenomenul indezirabil al abandonului școlar prematur care, în unele țări, înregistrează rate îngrijorătoare.

În contextul schimbărilor economice, sociale și culturale contemporane, forurile internaționale (de exemplu, Uniunea Europeană sau Organization for Economic Cooperation and Development), autoritățile guvernamentale, specialiștii din științele educației, managerii din sistemele de învățământ și dascălii au semnalat faptul că unii dintre adolescenți se confruntă cu diverse dificultăți în domeniul școlarității. În ultimele decenii, atât în unele dintre țările care fac parte din Uniunea Europeană, cât și în cele din afara uniunii (de exemplu, SUA), s-a constatat cu îngrijorare proliferarea unor fenomene indezirabile în raport cu eficiența unui sistem de învățământ care trebuie să contribuie la dezvoltarea economică și socială a unei țări. Ne referim la scăderea motivației pe care elevii o au pentru domeniul școlar, atitudinile negative față de profesori, ore sau regulile specifice organizării unei instituții de învățământ, subrealizarea unora dintre elevii care au potențial cognitiv-intelectual, eșecul școlar, abandonul prematur al traseului educativ ș.a.

Analiza printr-o abordare pluri- și interdisciplinară a participării tinerilor generații la propria lor educație, a atitudinii față de școală și a angajamentului în raport cu sarcinile școlarității reprezintă una dintre direcțiile cheie, de care trebuie să se țină cont în efortul de diagnosticare a factorilor care contribuie la situația educației și în cel de redimensionare a politicilor și a practicilor pe care este fundamentat sistemul educativ, care trebuie să răspundă optim nevoilor actuale de dezvoltare ale societății românești. Prin problematica pe care o abordează din punct de vedere conceptual, metodologic și empiric, prezenta teză de doctorat urmărește să răspundă dezideratului la care ne-am referit. Valorificând literatura care s-a preocupat de atitudinea față de școală, motivația în rândul elevilor, respectiv angajamentul în activitatea școlară, ne-am propus investigarea universului reprezentării sociale (RS) pe care adolescenții contemporani o au despre școală ca instituție socială și culturală, precum și despre propria lor activitate școlară. De asemenea, am urmărit evidențierea factorilor care pot explica diferențele dintre adolescenți în ceea ce privește dimensiunile angajamentului școlar, precum și efectele acestui domeniu de variabile cognitive, afective și atitudinal-comportamentale.

Gradul de studiere a temei de cercetare. Cercetarea conceptului referitor la

angajamentul în activitățile școlare și a implicațiilor practic-aplicative pe care acesta le are a debutat în urmă cu peste trei decenii. Utilitatea investigării acestui domeniu a fost argumentată prin faptul că nivelul implicării elevilor de diferite vârste în propria lor instrucție și formare este un predictor important în raport cu indicatorii adaptării la sarcinile dezvoltării, printre care se numără achizițiile și rezultatele școlare, atitudinile și comportamentele elevilor, modalitățile în care răspund oportunităților de învățare pe care școala le oferă, abandonul traseului educativ ș.a.

În literatura internațională publicată în limba engleză în Australia, Canada, Europa, SUA sau țările din Asia de Est, contribuții importante în planul fundamentării conceptuale, al măsurării, al modelării teoretice și al stimulării angajamentului în activitatea școlară în rândul elevilor de diferite vârste prin programe de intervenție psihologică și educativă, respectiv în ceea ce privește investigarea factorilor explicativi și a efectelor acestui domeniu cognitiv, afectiv și atitudinal-comportamental au avut autori, precum: J. J. Appleton, J. J. Christenson și M. J. Furlong, R. Audas și J. D. Willms, J. Bempechat și D. J. Shernoff, J. Chang și T. N. Le, J. D. Finn și D. A. Rock, J. A. Fredricks, P. C. Blumenfeld și A. H. Paris, C. Furrer și E. A. Skinner, B. J. Hirschfield și J. A. Gasper, S.-f. Lam și colaboratorii, H. M. Marks, J. A. Reeve, E. A. Skinner (și colaboratori, precum M. J. Belmont, J. R. Pitzer), F. H. Veiga, M. T. Wang și J. S. Eccles ș.a. În România, interesul pentru acest domeniu de cercetare este suscitată de lucrările publicate de E. Calotă, N. G. Caranfil (și colaboratori, precum V. Robu, S. Rusnac), Ș. Popenici și C. Fartușnic, V. Robu (și colaboratori, precum A. Sandovici, F. H. Veiga) ș.a. În Republica Moldova, preocupările cercetătorilor au vizat indirect angajamentul în procesul instructiv-educativ prin dimensiuni ale dezvoltării adolescenților care pot fi analizate în relație cu activitatea școlară, precum abandonul școlar (O. Frunze și M. Diță) sau petrecerea timpului liber (O. Stamatina), implicarea și maturitatea afectivă (J. Racu, O. Paladi) sau interesele profesionale (A. Bolboceanu, O. Paladi, I. Racu). Așadar, atât în România, cât și în Republica Moldova, se remarcă necesitatea intensificării preocupărilor pentru investigarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului în activitatea școlară în rândul elevilor de diferite vârste, inclusiv al adolescenților.

Rezultatul demersului de analiză a literaturii din domeniul temei de cercetare abordată în prezenta lucrare de doctorat s-a concretizat în formularea următoarei **probleme de cercetare**: necesitatea utilizării metodologiei științifice în vederea elaborării și validării unui model al predictorilor dimensiunilor angajamentului în domeniul școlar, precum și a unor instrumente pentru măsurarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului, în concordanță cu percepția și atitudinile pe care adolescenții contemporani le au față de școală.

Scopul cercetării. Demersurile conceptuale, metodologice și empirice prezentate în lucrare au urmărit cercetarea modalității în care adolescenții contemporani percep activitatea școlară, prin delimitarea conținutului, structurii și a organizării RS (ca parte componentă a tabloului credințelor, atitudinilor și comportamentelor față de școală), precum și a determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului în domeniul școlar în rândul elevilor de liceu.

Obiectivele cercetării. Pentru realizarea scopului stabilit au fost formulate următoarele obiective:

- ✓ analiza abordărilor teoretico-practice din domeniul de cercetare în vederea identificării factorilor psihosociali care contribuie la angajamentul școlar;
- ✓ determinarea conținutului, structurii și a organizării reprezentării sociale a activității școlare, a asemănărilor și a deosebirilor în rândul adolescenților din România și Republica Moldova în vederea stabilirii universului percepției pe care adolescenții o au despre activitatea școlară;
- ✓ elaborarea și validarea modelului predictorilor și al efectelor angajamentului în domeniul școlar, precum și a instrumentelor pentru măsurarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului;
- ✓ măsurarea angajamentului în domeniul școlar într-un eșantion consistent format din elevi de liceu din România și Republica Moldova prin utilizarea unui instrument standardizat recunoscut în comunitatea academică;
- ✓ interpretarea semnificațiilor psihopedagogice ale rezultatelor obținute prin efectuarea prelucrărilor statistice asupra datelor brute.

Ipotezele cercetării. Demersurile teoretice, metodologice și practice au urmărit testarea a 10 ipoteze de lucru pe care le-am condensat, după cum urmează:

1. Dimensiunile conceptual-definițională, descriptiv-operațională și socială ale reprezentării sociale a activității școlare ilustrează universul percepției pe care adolescenții o au despre activitatea școlară.
2. Percepția pozitivă despre sine în domeniul școlar, nivelul ridicat al expectanței pe care elevii o au cu privire la propriile lor rezultate, motivația extrinsecă și cea intrinsecă pentru activitatea școlară, nivelul ridicat al motivației pentru realizarea în viitor, atitudinile pozitive față de școala de apartenență, profesori și ore, învățare și față de activitatea școlară în general, suportul social din partea profesorilor și a covârșnicilor, autonomia pe care sistemul școlar o acordă elevilor în procesul instructiv-educativ, claritatea și consistența regulilor promovate în școala de apartenență, respectiv percepția pozitivă pe care elevii o au despre calitatea practicilor instructiv-educative sunt predictorii pozitivi ai dimensiunilor angajamentului în activitatea școlară.
3. Amotivația este predictor negativ al angajamentului elevilor în activitatea școlară.
4. Nivelurile ridicate pentru angajamentul cognitiv, afectiv, comportamental și agentic, respectiv angajamentul global sunt predictorii pozitivi ai satisfacției pe care elevii o au față de domeniul activității școlare.
5. Nivelurile ridicate pentru dimensiunile angajamentului în activitatea școlară sunt predictorii pozitivi ai rezultatelor școlare pe care elevii le obțin.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare. Cercetările cantitative pe care le-am realizat în trei eșantioane de elevi de liceu români și un eșantion de elevi din Republica Moldova și-au propus delimitarea conținutului, structurii și a organizării reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților. Pentru realizarea acestui scop, a fost valorificată metoda asociațiilor libere ¹. Această metodă implică prelucrări cantitative ce pot fi gestionate cu ușurință. În vederea evidențierii zonei mute a RS a școlarității în rândul adolescenților români, a fost utilizată metoda „consemnului de

¹ CURELARU, M. (Coord.), *Reprezentările sociale. Teorie și metode*. Iași: Editura Erola, 2001. ISBN 973-85475-3-9.

substituție”². Aceasta facilitează obținerea unor rezultate care sunt mai puțin dependente de presiunile grupului social de apartenență, mai ales atunci când sunt investigate reprezentări ale unor domenii sensibile din punct de vedere social și cultural. De asemenea, această metodă ni s-a părut mai adecvată particularităților gândirii sociale a adolescenților. Evocările pe care adolescenții le-au realizat prin sarcina asociațiilor libere au fost prelucrate cantitativ urmărindu-se sugestiile lui P. Vergès³ cu privire la analiza prototipică și categorială, în vederea delimitării nucleului central al reprezentării unui obiect social. Acest tip de analiză presupune evaluarea lexicografică a frecvenței apariției diversilor termeni în universul RS a unui domeniu, respectiv a importanței pe care acești termeni o au în producția evocărilor. În vederea evaluării polarității globale (pe axa pozitiv-negativ) a RS a activității școlare, au fost utilizați indicatorii polarității și neutralității propuși de către A. S. de Rosa⁴. Aceștia sunt rezultatul evaluărilor realizate direct de către subiecți și nu al celor realizate *post-hoc* de către cercetător, care pot implica subiectivitatea.

În vederea investigării determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului în activitatea școlară în rândul adolescenților români, a fost utilizată metoda chestionarelor standardizate care au fost administrate în populația elevilor de liceu. Datele brute obținute prin prelucrarea răspunsurilor la chestionare au fost exploatate utilizându-se metode statistice descriptive și multivariate (teste comparative, analiza corelațională). Ipotezele de lucru au fost testate prin analiza de regresie multiplă liniară.

Sumarul capitolelor tezei cu axarea pe investigațiile efectuate și necesitatea acestora pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării. Teza de doctorat este prezentată pe 178 de pagini de text principal. Structura tezei include o introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, lista bibliografică formată din 171 surse, 15 tabele, 8 figuri și 27 anexe.

În **Introducere**, se argumentează actualitatea și importanța temei de cercetare și se indică gradul de studiere a temei de cercetare, scopul, obiectivele, ipotezele și metodologia investigațiilor realizate. De asemenea, este prezentat un rezumat al conținutului capitolelor tezei de doctorat.

Capitolul 1 („Problematica angajamentului adolescenților în activitatea școlară – analiza literaturii din domeniu”) explorează principalele repere teoretice, abordări conceptuale și modele de lucru care s-au preocupat de angajamentul în activitatea școlară în rândul elevilor de diferite vârste. Sunt analizate și alte concepte conexe (de exemplu, atitudinea față de școală și motivația în domeniul școlar) care sunt relevante pentru înțelegerea factorilor ce condiționează rezultatele școlare și adaptarea la sarcinile specifice școlarității în general. Dimensiunile la care ne-am referit sunt abordate atât din perspectiva semnificațiilor conceptuale și a modelelor de lucru, cât și prin raportarea la constatările studiilor realizate în spațiul românesc și în alte țări, care au urmărit angajamentul în activitatea școlară, motivația adolescenților pentru această sarcină importantă a dezvoltării, respectiv atitudinea față de școală în general.

² ȘLEAHTIȚCHI, M. *Tratat de analiză structurală a reprezentărilor sociale*. Chișinău: Editura „Știința”, 2016, 224 p. ISBN 978-9975-85-185-5.

³ VERGÈS, P. Evocarea banului. O metodă pentru definirea nucleului central al unei reprezentări. În: M. CURELARU (Coord.), *Reprezentările sociale. Teorie și metode*. Iași: Editura Erola, 2001. ISBN 973-85475-3-9.

⁴ DE ROSA, A. S. “The associative network”: A technique for detecting structure, contents, polarity and stereotyping indexes of the semantic fields. În: *European Review of Applied Psychology*, 2002, vol. 52, nr. 3-4, p. 181-200. ISSN 1162-9088.

În **Capitolul 2 („Metodologia investigării reprezentării sociale a activității școlare și a determinantelor angajamentului în domeniul școlar în rândul adolescenților din România și Republica Moldova”)**, este argumentată necesitatea studierii percepțiilor și a reprezentării pe care adolescenții o au despre activitatea școlară. Sunt prezentate *design-ul* și metodologia investigațiilor care au urmărit: a) delimitarea universului reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților din România și Republica Moldova; b) elaborarea și validarea unui chestionar multidimensional pentru evaluarea percepției și a atitudinii față de școală; c) adaptarea și validarea instrumentelor pentru investigarea determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului școlar; d) determinarea modelelor predictive pentru dimensiunile angajamentului în domeniul școlar în rândul adolescenților români.

Capitolul 3 („Rezultatele investigațiilor realizate asupra reprezentării sociale și predictorilor angajamentului în activitatea școlară în rândul adolescenților”) prezintă constatările studiilor prin care s-au urmărit: a) delimitarea nucleului central, elementelor periferice și a zonei mute ale reprezentării sociale pe care adolescenții români și cei din Republica Moldova o au despre activitatea școlară; b) analiza comparativă a reprezentării sociale pe care adolescenții din România și Republica Moldova o au despre domeniul activității școlare; c) predictorii și efectele angajamentului în activitatea școlară în rândul adolescenților români.

În **Concluzii generale și recomandări**, sunt rezumate principalele constatări ale investigațiilor realizate, este evidențiată noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute, precum și semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei de doctorat. Sunt formulate mai multe recomandări practice în baza rezultatelor cercetărilor teoretice și aplicative. De asemenea, constatările studiilor sunt analizate din perspectiva unor posibile limite de ordin metodologic și a direcțiilor pentru viitoarele investigații.

CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT

Capitolul 1 („Problematica angajamentului adolescenților în activitatea școlară – analiza literaturii din domeniu”) justifică actualitatea temei care a stat în atenția cercetărilor. Adolescența este recunoscută ca o perioadă critică care marchează tranziția de la copilărie la vârsta adultă ⁵. Adolescenții contemporani sunt nevoiți să se adapteze la presiunile generate atât de transformările rapide specifice vârstei, cât și de provocările produse de schimbările sociale ce impun o reconfigurare a dimensiunilor dezvoltării individului uman ^{6, 7, 8}.

La vârsta copilăriei și în adolescență, școlaritatea reprezintă una dintre cele mai importante sarcini ale dezvoltării. Prin activitățile instructiv-educative pe care educatorii le desfășoară în clasele de elevi, precum și prin natura socială a procesului de predare-

⁵ PAPALIA, D. E., WENDKOS OLDS, S., DUSKIN FELDMAN, R. *Dezvoltarea umană* (trad., ediția a XI-a). București: Editura Trei, 2010, 832 p. ISBN 978-973-707-414-0.

⁶ BOLBOCEANU, A., PALADI, O. Probleme psihologice cu care se confruntă psihologii școlari în instituțiile educaționale. În: *Univers Pedagogic*, 2012, nr. 3, p. 32-37. ISSN 1811-5470.

⁷ TUFEANU, M. Provocări în dezvoltarea adolescenților în contextul schimbărilor sociale de la începutul mileniului al III-lea. În: *Psihologie. Revistă Științifico-Practică*, 2012a, nr. 3, p. 3-15. ISSN 1857-2502.

⁸ RACU, I., BOIANGIU, C. Cercetarea experimentală a dezvoltării intereselor ocupaționale la vârsta adolescentă. În: *Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice* (26 mai 2017, Bălți, Republica Moldova). Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2017, p. 19-27. ISBN 978-9975-50-205-4.

învățare, contextul școlar oferă adolescenților o paletă largă de experiențe cognitive, emoționale și sociale care contribuie la maturizarea identității de sine și a personalității adolescenților, în ansamblu structurilor și a dimensiunilor ei ⁹. În contextul schimbărilor globale ce au grevat mapamondul în ultimele două-trei decenii, forurile internaționale, autoritățile guvernamentale din diferite țări, specialiștii din domeniul psihologiei educației, dar și cadrele didactice au semnalat faptul că adolescenții contemporani se confruntă cu tot mai multe dificultăți în domeniul școlarității ^{10, 11}. Prin urmare, analiza caracteristicilor de dezvoltare și a vulnerabilităților populației școlare reprezintă un obiectiv de referință pentru cercetătorii din domeniul științelor educației, decidenții din instituțiile statului și organizațiile non-guvernamentale care participă la elaborarea și implementarea politicilor publice din domeniul educației, precum și pentru educatori.

Informațiile obținute prin efortul de documentare din literatura pe problematica vizată au fost organizate în trei subcapitole referitoare la atitudinea pe care elevii de diferite vârste o au față de școală, motivația în domeniul școlar, respectiv angajamentul în activitatea școlară. Într-un sens generic, atitudinea față de școală și școlaritate poate fi privită ca un ansamblu psihologic complex ce include evaluările, emoțiile și tendințele acționale ale elevilor, care sunt orientate către propria lor activitate școlară, precum și către școală ca instituție ¹². Atunci când este evaluată global pe un continuum bipolar, atitudinea față de școală și școlaritate poate varia de la polul favorabil la cel nefavorabil. Numeroase studii efectuate începându-se cu anii 1980 au evidențiat existența unei relații pozitive între atitudinea favorabilă pe care elevii de diferite vârste o au față de școală (în general) sau față de diverse domenii ale vieții școlare, respectiv rezultatele bune pe care aceștia le obțin în domeniul școlar ^{13, 14, 15}.

Într-un sens foarte general, motivația include totalitatea forțelor intrapsihice care conduc la comportamente orientate către anumite scopuri ¹⁶. Studiul motivației umane urmărește, în primul rând, universul factorilor care influențează inițierea, direcția, intensitatea și persistența comportamentelor din viața de zi cu zi. Cercetătorii din domeniul educației au argumentat faptul că factorii cognitivi și motivaționali interacționează și influențează împreună procesele învățării și ale achiziționării cunoștințelor, precum și ob-

⁹ ROESER, R. W., ECCLES, J. S., SAMEROFF, A. J. School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: A summary of research findings. În: *The Elementary School Journal*, 2000, vol. 100, nr. 5, p. 443-471. ISSN 0013-5984.

¹⁰ CARANFIL, N. G. Unele aspecte ale inadaptării adolescenților contemporani la sarcinile școlarității. În: *Psihologie. Revistă Științifico-Practică*, 2017, nr. 3-4, p. 34-43. ISSN 1857-2502, e-ISSN 2537-6276.

¹¹ TUFEANU, M. Academic underachievement of contemporary adolescents: Meanings and causes explanations. În: *Romanian Journal of School Psychology*, 2012b, vol. 5, nr. 10, p. 55-75. ISSN 2248-244X.

¹² SANDOVICI, A., ROBU, V. Angajamentul în activitatea și viața școlară în rândul adolescenților români. În: *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași (Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie)*, 2014, tom 13, p. 69-79. ISSN 2248-1060.

¹³ CHANG, J., LE, T. N. The influence of parents, peer delinquency, and school attitudes on academic achievement in Chinese, Cambodian, Laotian or Mien, and Vietnamese youth. În: *Crime & Delinquency*, 2005, vol. 51, nr. 2, p. 238-264. ISSN 0011-1287.

¹⁴ MOË A. și al. Attitude towards school, motivation, emotions, and academic achievement. În: J. E. LARSON (Ed.), *Educational Psychology. Cognition and Learning, Individual Differences, and Motivation*. New York, NY: Nova Science Publisher, Inc., 2009, p. 259-274. ISBN 978-1606-922-76-7.

¹⁵ SULDO, S. M., SHAFFER, E. J., SHAUNESSY, E. An independent investigation of the validity of the School Attitude Assessment Survey-Revised. În: *Journal of Psychoeducational Assessment*, 2008, vol. 26, nr. 1, p. 69-82. ISSN 0734-2829.

¹⁶ STRICKLAND, B. R. Motivation. În: B. R. STRICKLAND (Executive Editor), *The Gale Encyclopedia of Psychology* (2nd ed.). Farmington Hills, MI: Gale Group, 2001, p. 440-441. ISBN 978-0787-647-86-5.

ținerea performanțelor în contextele instructiv-educative oferite de școală ¹⁷. Elevii cărora le este caracteristic un optimum motivațional tind să manifeste atitudini și să utilizeze strategii de învățare adaptative, precum menținerea interesului intrinsec pentru învățare și studiu, stabilirea unor scopuri de învățare clare și auto-monitorizarea în procesul învățării ¹⁸. În plus, variabilele motivaționale interacționează cu o serie de factori cognitivi, comportamentali și contextuali, condiționând modalitățile în care elevii își reglează comportamentele implicate în procesul învățării în domeniul școlar.

În ultimele două decenii, s-a acumulat un corp bogat de dovezi, potrivit cărora angajamentul este atât o stare maleabilă ce poate fi modelată în context școlar, cât și un predictor robust al comportamentelor orientate către învățare, al rezultatelor la testele de achiziții și al notelor școlare, precum și al riscului de repetenție și abandon școlar ¹⁹. Similar cu viziunea tripartită asupra atitudinii față de școală în rândul elevilor, angajamentul a fost conceptualizat ca un meta-construct multidimensional care include cel puțin trei dimensiuni interconectate ^{20, 21}: cognitivă, afectivă și comportamentală. Dimensiunea cognitivă se referă la investițiile pe care elevii le fac în activitățile de învățare ce au loc în clasă, precum și la procesele auto-reglatorii și strategiile pe care aceștia le folosesc în activitatea de studiu individual pentru diferite discipline școlare. Dimensiunea afectivă se referă la răspunsurile emoționale pe care elevii le manifestă în timpul orelor de studiu, față de profesori și colegii de clasă sau față de școală (ca instituție) ^{22, 23}. Această dimensiune include plăcerea produsă de implicarea în diverse activități școlare și extrașcolare, plictiseala, exaltarea, tristețea, anxietatea, sentimentul de atașament față de profesori, colegi și școală, sentimentul de apartenență la instituția școlară din care elevul face parte. Dimensiunea comportamentală cuprinde aspecte, precum: atenția pe care elevii o au în timpul orelor, respectarea regulilor și a normelor impuse de instituția școlară, aderarea la normele colectivului școlar din care fac parte, evitarea actelor de indisciplină, implicarea activă în procesul de predare-învățare și în discuțiile ce au loc în clasă, în timpul lecțiilor sau participarea la activitățile extracurriculare, precum concursurile sportive. J. Reeve și C. Tseng ²⁴ au propus și au testat o a patra dimensiune denumită angajamentul agentic. Aceasta se referă la procesul prin care elevii încearcă să personalizeze și să îmbogățească atât conținuturile pe care le învață, cât și condițiile în care are loc procesul de predare-învățare.

¹⁷ LINNENBRINK, E. A., PINTRICH, P. R. Motivation as an enabler for academic success. În: *School Psychology Review*, 2002, vol. 31, nr. 3, p. 313-327. e-ISSN 0279-6015.

¹⁸ ALDERMAN, M. K. *Motivation for Achievement: Possibilities for Teaching and Learning*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2003, 343 p. ISBN 978-0805-860-48-1.

¹⁹ CARANFIL, N. G., ROBU, V. Student engagement with school: Conceptual and applicative dimensions. În: *Romanian Journal of School Psychology*, 2017, vol. 10, nr. 20, p. 92-114. ISSN 2248-244X.

²⁰ APPLETON, J. J., CHRISTENSON, S. L., FURLONG, M. J. Student engagement with school: Critical conceptual and methodological issues of the construct. În: *Psychology in the Schools*, 2008, vol. 45, nr. 5, p. 369-386. ISSN 1520-6807.

²¹ LAM, S.-f. și al. Understanding student engagement with a contextual model. În: S. L. CHRISTENSON, A. L. RESCHLY, C. WYLIE (Eds.), *Handbook of Research on Student Engagement*. New York: Springer, 2012, p. 403-420. ISBN 978-1-4614-2018-7.

²² ПАКУ, Ж. Особенности психологического благополучия и проявления невротизма у подростков. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială* 2020, nr. 4 (61), p. 108-116. ISSN 1857-0224.

²³ ПАКУ, Ж. Особенности уверенности в себе и самоофективности у старшеклассников. În: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică (ediția a 8-a, 12 octombrie 2018, Bălți)*. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2018, p. 222-226. ISBN 978-9975-50-235-1.

²⁴ REEVE, J., TSENG, C. Personal agency as a fourth aspect of students' engagement during learning activities. În: *Contemporary Educational Psychology*, 2011, vol. 36, nr. 4, p. 257-267. ISSN 0361-476X.

În Capitolul 1, au fost trecute în revistă și explicate trei modele de lucru ce au stat la baza investigațiilor realizate de către autoarea prezentei teze de doctorat:

a) Un prim model a vizat motivația în domeniul școlar ^{25, 26}. Acesta constituie o extensie a macroteoriei autodeterminării ²⁷ care consideră că motivația umană poate fi descrisă printr-un continuum pe care pot fi diferențiate trei niveluri ale autonomiei personale în inițierea și manifestarea răspunsurilor comportamentale în diferite contexte ale dezvoltării: amotivația, motivația extrinsecă și motivația intrinsecă. *Amotivația* este caracterizată prin sentimentul unei persoane că nu poate controla evenimentele din propria viață, că este incompetentă și că nu are un scop notabil al propriei existențe, care să-i orienteze acțiunile și comportamentele. *Motivația extrinsecă* se caracterizează prin faptul că acțiunile și comportamentele unei persoane sunt determinate, reglate și orientate de anumiți factori externi, precum: teama de pedeapsă, dorința de a obține anumite recompense, dorința de a-și menține/crește stima de sine, evitarea anxietății sau a sentimentului de culpabilitate, dorința de a răspunde nevoilor și valorilor societății sau de a-și deschide orizontul intelectual și relațional-social. Deci și Ryan ²⁸ au adâncit analiza motivației extrinseci, diferențiind patru subtipuri: reglarea externă, introecția surselor de control a acțiunilor sau comportamentelor, reglarea prin identificare (interiorizarea surselor de control a comportamentelor prin considerarea acestora din urmă ca fiind importante pentru scopurile individuale), respectiv reglarea comportamentelor prin integrare (o persoană se simte determinată și integrează autoreglarea propriilor comportamente în schema imaginii pe care o are despre ea însăși). *Motivația intrinsecă* implică cel mai ridicat nivel al autoreglării comportamentale și al autonomiei personale. Aceasta se bazează pe premisa că indivizii umani aleg să se comporte într-un anumit fel sau se implică susținut în anumite domenii de activitate și proiecte pentru a crește și a se dezvolta personal, datorită curiozității înnăscute și dorinței de stimulare cognitiv-intelectuală și emoțională puternică sau pentru plăcerea pe care le-o procură realizarea respectivelor activități, care devin scopuri prin ele însele.

R. J. Vallerand și colaboratorii ^{29, 30} au separat conceptul în trei domenii, și anume:

a) motivația stimulată de nevoile de cunoaștere ale unei persoane; aceasta are la bază dorința persoanei de a realiza o activitate pentru plăcerea și satisfacția personală și pentru interesul de a învăța lucruri noi;

b) motivația stimulată de dorința de realizare personală; aceasta implică realizarea unei activități pentru satisfacția pe care persoana o resimte, prin faptul că realizează sau creează lucruri noi și își valorifică propriile competențe și talente; c) motivația intrinsecă activată de nevoia de stimulare în plan fizic, cognitiv-intelectual sau

²⁵ VALLERAND, R. J. și al. Construction et validation de l'Échelle de Motivation en Éducation (EME). În: *Canadian Journal of Behavioural Science*, 1989, vol. 21, nr. 3, p. 323-349. ISSN 008-400X, e-ISSN 1879-2669.

²⁶ VALLERAND, R. J. și al. The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. În: *Educational and Psychological Measurement*, 1992, vol. 52, nr. 4, p. 1003-1017. ISSN 0013-1644, e-ISSN 1552-3888.

²⁷ DECI, E. L., RYAN, R. M. The "what" and "why" of goals pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. În: *Psychological Inquiry*, 2000, vol. 11, nr. 4, p. 227-268. ISSN 1047-840X.

²⁸ *idem*.

²⁹ VALLERAND, R. J. și al. Construction et validation de l'Échelle de Motivation en Éducation (EME). În: *Canadian Journal of Behavioural Science*, 1989, vol. 21, nr. 3, p. 323-349. ISSN 008-400X, e-ISSN 1879-2669.

³⁰ VALLERAND, R. J. și al. The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. În: *Educational and Psychological Measurement*, 1992, vol. 52, nr. 4, p. 1003-1017. ISSN 0013-1644, e-ISSN 1552-3888.

emoțional. În câmpul educației, macroteoria autodeterminării poate fi aplicată în vederea stimulării interesului elevilor pentru învățatură, orientării acestora spre valorizarea școlarității, precum și pentru creșterea încrederii în propriile lor capacități.

b) Al doilea model vizează conceptualizarea și măsurarea atitudinii față de școală și a fost propus de D. B. McCoach și D. Siegle³¹. Conform acestui model, atitudinea pe care un elev o manifestă față de școală poate fi descrisă prin cinci dimensiuni, și anume: percepția despre sine în domeniul școlar, atitudinea generală față de școala de apartenență, atitudinea față de profesori și ore, valorizarea scopurilor specifice activității școlare, respectiv motivarea și autoreglarea în procesul învățării. Prima dimensiune se referă la imaginea pe care un elev o are despre propriile sale abilități în domeniul școlar. De asemenea, include credințele generale și nivelul autovalorizării asociate competențelor în această arie a funcționării. Atitudinea față de profesori și ore a fost relaționată cu problemele pe care un elev le întâmpină cu autoritățile școlare, prin comportamentele ostile și nepoliticoase pe care le manifestă față de profesori și alți membri ai *staff*-ului școlar, interesul scăzut față de cursuri, precum și prin lipsa motivației pentru pregătirea temeinică. Atitudinea generală față de școala de apartenență constă în interesul și sentimentele pe care elevii le manifestă față de instituția școlară în care învață. Constatările studiilor arată că elevii care au reușite școlare tind să fie mai interesați de învățatură și mai atașați de școala în care învață. Scopurile pe care și le propun și valorile pe care le atașează realizării în activitatea școlară mediază modul în care aceștia se angajează în rezolvarea sarcinilor, precum și stilul în care răspund solicitărilor și provocărilor. Atunci când un elev valorizează o disciplină de studiu, este mai predispus să se angajeze constant în rezolvarea îndatoririlor, să depună mai mult efort și să se străduiască pentru a rezolva bine sarcinile care îi sunt solicitate. Motivația intrinsecă și autoreglarea sunt două dintre dimensiunile prin care poate fi caracterizat procesul învățării autoreglate. Autoreglarea se referă la gândurile, sentimentele, acțiunile și comportamentele elevilor, care sunt orientate sistematic spre atingerea scopurilor specifice învățării școlare și nu numai³². Autoreglarea este un predictor consistent al succesului în domeniul școlar, însă elevii trebuie să fie motivați intrinsec pentru a utiliza strategii cognitive și metacognitive, precum și pentru a-și regla propriile cogniții și efortul pe care îl depun în procesul învățării. Toate dimensiunile la care ne-am referit pot fi măsurate cu ajutorul instrumentului *School Attitude Assessment Survey-Revised* (SAAS-R)^{33, 34}.

c) Al treilea model³⁵ care a fost valorificat în prezenta teză de doctorat include determinantele psihosociale și efectele angajamentului în activitatea școlară. Acest model

³¹ McCOACH, D. B., SIEGLE, D. The School Attitude Assessment Survey-Revised: A new instrument to identify academically able students who underachieve. În: *Educational and Psychological Measurement*, 2003, vol. 63, nr. 3, p. 414-429. ISSN 0013-1644, e-ISSN 1552-3888.

³² SCHUNK, D. H., ZIMMERMAN, B. J. *Self-regulation of Learning and Performance: Issues and Educational Applications*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1994, 329 p. ISBN 0-8058-4790-1.

³³ McCOACH, D. B., SIEGLE, D. The School Attitude Assessment Survey-Revised: A new instrument to identify academically able students who underachieve. În: *Educational and Psychological Measurement*, 2003, vol. 63, nr. 3, p. 414-429. ISSN 0013-1644, e-ISSN 1552-3888.

³⁴ SULDO, S. M., SHAFFER, E. J., SHAUNESSY, E. An independent investigation of the validity of the School Attitude Assessment Survey-Revised. În: *Journal of Psychoeducational Assessment*, 2008, vol. 26, nr. 1, p. 69-82. ISSN 0734-2829.

³⁵ LAM, S.-f. și al. Understanding student engagement with a contextual model. În: S. L. CHRISTENSON, A. L. RESCHLY, C. WYLIE (Eds.), *Handbook of Research on Student Engagement*. New York: Springer, 2012, p. 403-420. ISBN 978-1-4614-2018-7.

valorifică teoria sistemelor ecologice ale dezvoltării umane (U. Bronfenbrenner). Lam și colaboratorii au identificat și au descris două categorii de factori contextuali (referitori la climatul școlar) care condiționează angajamentul elevilor în activitățile școlare: a) factori care țin de procesul instructiv-educativ motivant pentru elevi – provocările pe care elevii le găsesc în procesul de predare-învățare, evidențierea semnificațiilor și a utilității pentru viața reală pe care le au conținuturile ce le sunt transmise, stimularea curiozității, autonomia pe care profesorii o acordă elevilor în contextul activităților instructiv-educative, recunoașterea meritelor pe care elevii le au, respectiv evaluarea corectă și formativă a cunoștințelor; b) factori care contribuie la crearea unui context social stimulat – suportul social din partea profesorilor, a părinților și a covârșnicilor, absența comportamentelor agresive pe care elevii le manifestă, respectiv absența victimizării prin comportamente agresive manifestate de către covârșnici. Lam și colaboratorii au mai identificat o serie de caracteristici individuale ale elevilor, pe care le-au considerat ca mediind efectele pe care factorii contextuali le au asupra angajamentului școlar. Aceste caracteristici se referă la orientarea scopurilor pe care elevii le au în domeniul învățării, auto-eficacitatea în procesul de învățare, respectiv atribuirile pe care elevii le fac cu privire la factorii care le influențează rezultatele școlare (propriile abilități și eforturile pe care le depun vs. factorii situaționali). S-a pornit de la premisa că aceste determinante motivaționale au un impact consistent mai ales asupra eforturilor pe care elevii le depun în cursul activităților de învățare. Printre efectele angajamentului școlar, Lam și colaboratorii au inclus funcționarea în plan emoțional în rândul elevilor, comportamentele disciplinate pe care elevii le manifestă în timpul orelor și în colectivele școlare din care fac parte, respectiv calitatea rezultatelor școlare.

Analiza conceptual-teoretică expusă în Capitolul 1 ne-a permis formularea următoarei PROBLEME DE CERCETARE: necesitatea utilizării metodologiei științifice în vederea elaborării și validării unui model al predictorilor dimensiunilor angajamentului în domeniul școlar, precum și a unor instrumente pentru măsurarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului, în concordanță cu percepția și atitudinile pe care adolescenții contemporani le au față de școală.

În conformitate cu această problemă, SCOPUL CERCETĂRIILOR s-a axat pe identificarea percepției, reprezentărilor, credințelor, orientărilor motivaționale, atitudinilor și a comportamentelor legate de școală, în vederea construirii și verificării empirice a modelului determinantelor psihosociale și efectelor angajamentului în activitățile școlare în rândul adolescenților.

Capitolul 2 („Metodologia investigării reprezentării sociale a activității școlare și a determinantelor angajamentului în domeniul școlar în rândul adolescenților din România și Republica Moldova”) prezintă cadrul metodologic general care a fost valorificat în mai multe investigații prin care s-a urmărit delimitarea conținutului, structurii și a organizării RS a activității școlare în rândul adolescenților din România și din Republica Moldova, elaborarea și validarea preliminară a instrumentului multifactorial denumit *Chestionarul pentru evaluarea percepției și a atitudinii față de școală* (CPAȘ), adaptarea și validarea instrumentelor pentru investigarea determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului școlar, respectiv determinarea modelelor predictive pentru dimensiunile angajamentului în activitatea școlară în rândul adolescenților români.

A. Investigarea reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților români și moldoveni

SCOPUL CERCETĂRII. Investigația exploratorie pe care am realizat-o utilizând trei eșantioane de adolescenți (elevi de liceu) români (care au totalizat 2429 de participanți) și un eșantion de adolescenți din Republica Moldova (N = 292) și-a propus delimitarea conținutului, structurii și a organizării RS a activității școlare în rândul adolescenților contemporani.

OBIECTIVELE investigației prin care s-a urmărit reprezentarea socială a activității școlare în rândul adolescenților contemporani au fost:

- 1) determinarea conținutului, structurii și a organizării RS a activității școlare în rândul adolescenților români și moldoveni;
- 2) identificarea elementelor de conținut ale zonei mute a RS a activității școlare în rândul adolescenților români;
- 3) stabilirea asemănărilor și a deosebirilor în ceea ce privește conținutul, structura și organizarea RS a activității școlare în rândul adolescenților din cele două țări.

IPOTEZELE DE LUCRU

1. În universul RS a activității școlare în rândul adolescenților contemporani, elementele de conținut se grupează în trei dimensiuni: o dimensiune conceptual-definițională care poate fi relaționată cu reprezentarea internă privitoare la finalitatea și beneficiile școlarității, o dimensiune descriptiv-operațională (referitoare la activitatea de învățare, pregătirea individuală, achiziții și evaluare), respectiv o dimensiune socială referitoare la procesul de socializare prin relațiile de colegialitate și prietenie pe care le facilitează mediul școlar.

2. Există diferențe între adolescenții din România și cei din Republica Moldova în ceea ce privește conținutul, structura și organizarea RS a activității școlare.

ETAPELE CERCETĂRII. Demersul prin care s-a urmărit RS a activității școlare în rândul adolescenților români și moldoveni a cuprins patru etape interconectate implementate în perioada 2017-2019, după cum urmează:

1) etapa planificării cercetării în care a fost realizată documentarea teoretică, s-a consultat literatura din domeniul investigării conținutului și a structurii RS, a fost delimitată tehnica de culegere a datelor brute din populația școlară (evocarea pe baza asociațiilor libere), a fost delimitat bazinul de recrutare a posibilibilor participanți la cercetare și a fost elaborat chestionarul standardizat care urma să fie administrat elevilor de liceu;

2) etapa colectării datelor din populația școlară gestionată în nouă instituții de învățământ liceal din România, respectiv cinci instituții din Republica Moldova, a validării protocoalelor cu răspunsuri și a proiectării și realizării bazei de date;

3) etapa prelucrării calitative și cantitative a răspunsurilor pe care elevii de liceu din cele două țări le-au oferit la sarcinile chestionarului standardizat prin care s-a urmărit investigarea conținutului și a structurii RS a activității școlare;

4) etapa analizei semnificațiilor rezultatelor și a interpretării acestora prin raportarea la scopul și obiectivele demersului investigării, precum și la realitatea din sistemele educative românești și moldovenești; de asemenea, rezultatele au fost ancorate în tendințele constatate în celelalte țări ale UE, evidențiindu-se implicațiile în raport

cu nevoile de dezvoltare ale societății românești și a celei moldovenești, precum și cu particularitățile psihoeducative ale generației de adolescenți contemporani.

B. Elaborarea și validarea Chestionarului pentru evaluarea percepției și a atitudinii față de școală

Conținutul reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților din România și Republica Moldova a fost valorificat în fundamentarea conceptuală, elaborarea și validarea preliminară a unui chestionar multidimensional pentru evaluarea percepției și a atitudinii pe care adolescenții o au despre domeniul activității școlare. S-a pornit de la premisa că instrumentul poate fi utilizat de către consilieri școlari și profesori diriginți în vederea cunoașterii factorilor de risc care contribuie la diminuarea motivației școlare și a angajamentului în rândul adolescenților. Proprietățile psihometrice ale versiunii preliminare a instrumentului CPAȘ au fost investigate utilizându-se un eșantion care a inclus 770 elevi din România.

OBIECTIVELE demersului de elaborare și validare a instrumentului CPAȘ au fost:

1) delimitarea conținutului dimensiunilor care urmau să fie operaționalizate prin itemii chestionarului; acest demers a implicat analiza comparativă a conținutului nucleului central al RS a activității școlare luându-se în calcul atât rezultatele studiului prin care s-a urmărit determinarea conținutului explicit al nucleului central în rândul adolescenților români și moldoveni, cât și constatările studiului care a vizat identificarea zonei mute în rândul adolescenților români;

2) elaborarea și rafinarea formulărilor pentru un număr de itemi cuprins între 5 și 10 pentru fiecare dintre dimensiunile percepției, respectiv ale atitudinii față de domeniul activității școlare;

3) evaluarea validității de conținut a setului preliminar de itemi de către un grup de experți format din specialiști în domeniul științelor educației, consilieri școlari și profesori diriginți în vederea clarificării conținutului psihopedagogic al itemilor și a stabilirii unei versiuni de lucru a instrumentului CPAȘ;

4) administrarea versiunii de lucru într-un eșantion consistent de elevi de liceu în vederea estimării validității de construct/interne (prin metoda analizei factoriale exploratorii și a celei confirmatorii); prin acest demers, s-a urmărit selectarea itemilor relevanți din punct de vedere al conținutului în raport cu universul percepției și al atitudinii pe care adolescenții o au despre învățatură, participarea la activitățile școlare și oferta sistemului educativ din România.

Demersul metodologic prin care s-a urmărit elaborarea instrumentului CPAȘ s-a concretizat în delimitarea unui număr de 14 dimensiuni. Pentru fiecare dintre acestea (șapte care au vizat percepția față de școală și alte șapte care au vizat atitudinea pe care adolescenții o manifestă față de acest domeniu important al dezvoltării), au fost formulați câte 5-15 itemi, rezultând un număr inițial de 140 itemi. Versiunea de lucru rezultată în urma demersului pe care l-am descris mai sus a fost prezentată ca sarcină de evaluare din punct de vedere calitativ unui grup de zece experți, în vederea investigării validității de conținut. Prima revizuire a itemilor a vizat atât itemii pentru care nu a existat un acord între părerile experților în ceea ce privește neprezentativitatea și claritatea conținuturilor itemilor în raport cu dimensiunile pe care le operaționalizau sau redutanța itemilor, cât și alți itemi care au fost considerați perfectibili. Analiza

evaluărilor pe care experții le-au realizat a condus la reformularea integrală a 17 dintre itemii versiunii inițiale a instrumentului CPAȘ. Alți 21 de itemi au fost parțial reformulați fie prin eliminarea sau înlocuirea anumitor cuvinte sau expresii, fie prin modificarea topice. Dintre cei 140 itemi incluși în versiunea inițială, 51 au fost eliminați din mai multe motive. Restul itemilor ($k = 89$) au rămas neschimbați în ceea ce privește formulările inițiale deoarece fie toți experții, fie cei mai mulți dintre aceștia au fost de acord cu faptul că itemii reflectau dimensiunile pentru care fuseseră proiectați, aveau formulări clare și univoce și nu puneau probleme de înțelegere subiecților din populația țintă.

A doua versiune de lucru a instrumentului CPAȘ, care a fost administrată experimental în vederea investigării validității de construct (interne), a inclus 44 de itemi pentru componenta referitoare la percepția despre diferite aspecte ale activității școlare și 45 de itemi pentru componenta referitoare la atitudinea față de școală. În urma efectuării analizelor factoriale exploratorii pentru fiecare dintre cele 14 dimensiuni operaționalizate prin cei 89 de itemi ai versiunii, au fost reținuți 83 de itemi, după cum urmează:

A. Componenta referitoare la percepția privitoare la școală și școlaritate:

- a) *importanța școlii în raport cu dezvoltarea și asigurarea viitorului personal* – 10 itemi;
- b) *importanța acordată achizițiilor școlare* – 6 itemi;
- c) *școala percepută ca mediu pentru socializare* – 6 itemi;
- d) *percepția cu privire la calitatea lecțiilor* – 3 itemi;
- e) *importanța acordată pregătirii individuale* – 3 itemi;
- f) *percepția cu privire la dimensiunea evaluativă a activității școlare* – 5 itemi;
- g) *percepția cu privire la calitatea profesorilor și relația cu aceștia* – 5 itemi.

B. Componenta referitoare la atitudinea față de școală:

- a) *orientarea spre pregătirea școlară temeinică* – 5 itemi;
- b) *credința în utilitatea școlii în raport cu propriul viitor* – 4 itemi;
- c) *orientarea spre acumularea de informații și cunoștințe* – 6 itemi;
- d) *credința în utilitatea cunoștințelor achiziționate la școală* – 3 itemi;
- e) *orientarea spre socializare și relații de prietenie* – 3 itemi;
- f) *atitudinea față de colegi* – 3 itemi;
- g) *plăcerea de a învăța, persistența eforturilor investite în pregătirea pentru școală* – 5 itemi;
- h) *interesul față de studiu* – 3 itemi;
- i) *atitudinea față de teme* – 4 itemi;
- j) *importanța acordată rezultatelor școlare* – 5 itemi;
- k) *atitudinea față de profesori* – 3 itemi.

Rezultatele analizelor factoriale (exploratorii și confirmatorii) întreprinse constituie dovezi pentru validitatea de construct a instrumentului CPAȘ. Instrumentul elaborat și validat poate servi specialiștilor din sistemul școlar și cercetătorilor care urmăresc să diagnosticheze modul în care tinerii contemporani se raportează la școală ca instituție cu rol educativ-formativ, respectiv la mediul specific școlii și activitățile pe care le realizează alături de profesori.

C. Cercetarea determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului în domeniul școlar în rândul adolescenților români

Investigarea factorilor care explică diferențele individuale în ceea ce privește angajamentul în domeniul școlar în rândul adolescenților, precum și a efectelor pe care această dimensiune le are, reprezintă o sarcină importantă a cercetărilor contemporane din domeniul științelor educației, deoarece datele studiilor pot contribui atât la reducerea vulnerabilităților pe care tinerele generații le prezintă în planul școlarității, cât și la creșterea productivității procesului educativ. Analiza cadrului teoretic ne-a condus la modelul predictorilor angajamentului în activitatea școlară (Fig. 1).

Identificarea variabilelor psiho-socio-educative care se pot constitui în determinante ale angajamentului pe care tinerii români și moldoveni îi au față de școală trebuie să pornească nu doar de la modelele conceptuale expuse în literatura de specialitate și constatările studiilor realizate în alte contexte culturale, ci și de la sondarea percepțiilor și a reprezentărilor pe care elevii de liceu le elaborează în legătură cu implicarea în propria lor viață școlară și performanțele pe care le obțin, precum și în relație cu rolul pe care educația realizată în școală îl are în dezvoltarea unei persoane de-a lungul vieții. Pornind de la această premisă, am considerat că elementele nucleului central al RS a activității școlare pot fi utile în demersul prin care s-a urmărit delimitarea dimensiunilor psihosociale și educative care contribuie la angajamentul tinerelor generații în raport cu propria lor școlaritate.

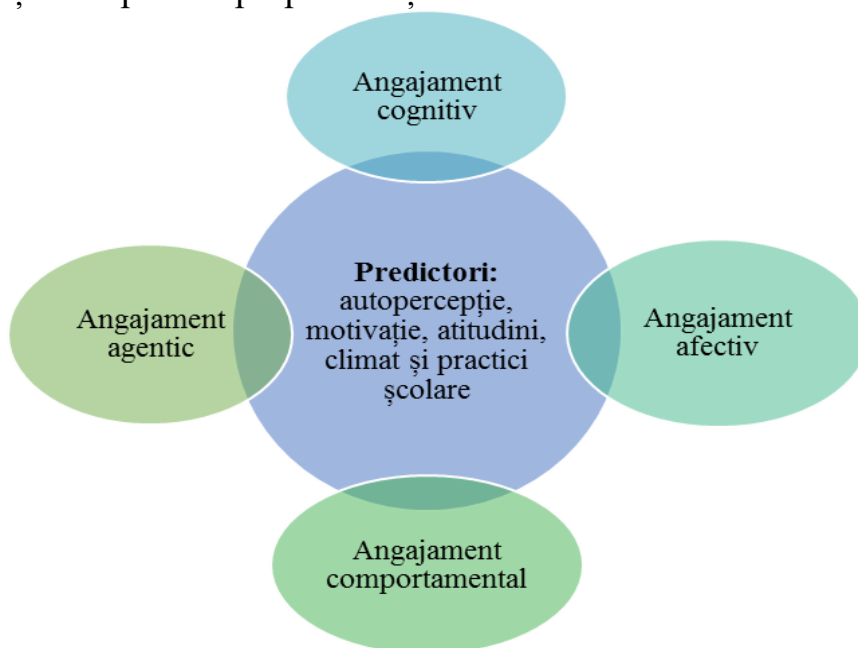

Fig. 1. Modelul predictorilor angajamentului în domeniul școlar (elaborat de autoare)

SCOPUL CERCETĂRII. Utilizând un *design* corelațional, ne-am propus investigarea determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului în domeniul activităților școlare în rândul adolescenților români.

OBIECTIVELE ȘI ETAPELE CERCETĂRII. Etapele cercetării și obiectivele au fost următoarele:

1) documentarea din literatura de specialitate internațională și autohtonă în vederea delimitării coordonatelor angajamentului în domeniul școlar, precum și a variabi-

lelor care au fost relaționate cu această dimensiune; prin acest demers, s-a urmărit cunoașterea gradului în care tema de cercetare vizată este investigată, precum și a variabilelor psihosociale care nu au stat încă în atenția cercetărilor (posibili determinanți ai angajamentului);

2) *screening*-ul bazelor de date internaționale în vederea identificării instrumentelor bine validate din punct de vedere științific, prin care urmau să fie operaționalizate variabilele de interes pentru cercetarea noastră;

3) traducerea în limba română a instrumentelor și adaptarea acestora pentru contextul cultural și social autohton, respectiv pentru specificul sistemului școlar românesc;

4) pregătirea protocolului cu instrumentele standardizate în vederea administrării în populația de vârstă școlară mare (adolescenți);

5) delimitarea bazinului de recrutare a participanților la cercetare; elaborarea cererilor în vederea obținerii acordurilor pentru administrarea chestionarelor din partea managerilor unităților școlare identificate în bazinul de recrutare, precum și a Inspectoratelor Școlare Județene Iași și Neamț;

6) administrarea protocoalelor cu chestionare standardizate în populația de elevi IX-XII și validarea răspunsurilor;

7) elaborarea bazei de date brute utilizându-se aplicația SPSS for Windows;

8) efectuarea analizelor statistice descriptive și inferențiale în vederea verificării ipotezelor de lucru;

9) analizarea și interpretarea semnificațiilor psihopedagogice ale rezultatelor cercetării, precum și a implicațiilor practice și aplicative pe care constatările investigațiilor le au.

IPOTEZELE DE LUCRU

1. Percepția pozitivă despre sine pe care elevii o au în domeniul școlar este predictor pozitiv al dimensiunilor angajamentului în activitatea școlară.

2. Nivelul ridicat al expectanței pe care elevii o au cu privire la propriile rezultate școlare, respectiv nivelul ridicat al motivației pentru realizarea în viitor sunt predictorii pozitivi ai dimensiunilor angajamentului în domeniul școlar.

3. Motivația extrinsecă și cea intrinsecă sunt predictorii pozitivi ai dimensiunilor angajamentului pe care elevii îl manifestă în activitatea școlară.

4. Amotivația este predictor negativ al angajamentului elevilor în activitatea școlară.

5. Atitudinile pozitive pe care elevii le manifestă față de școala de apartenență, profesori și ore, învățare și față de activitatea școlară în general sunt predictorii pozitivi ai dimensiunilor angajamentului în domeniul școlar.

6. Percepția pozitivă pe care elevii o au cu privire la climatul școlar este predictor pozitiv al dimensiunilor angajamentului în activitatea școlară.

7. Percepția pozitivă pe care elevii o au despre calitatea practicilor instructiv-educative este predictor pozitiv al dimensiunilor angajamentului în activitatea școlară.

8. Nivelurile ridicate ale angajamentului în domeniul școlar sunt predictorii pozitivi ai satisfacției față de școală, precum și ai rezultatelor pe care elevii le obțin.

Datele brute au fost obținute prin prelucrarea răspunsurilor valide pe care 534 de elevi de liceu români (281 fete și 253 băieți) le-au dat la un set de chestionare standardizate. Bazinul de recrutare a fost reprezentat de populația școlară din cinci instituții de învățământ liceal din mediul urban și din cel rural. Studiul s-a bazat pe un *de-*

sign mixt, comparativ și corelațional. Metoda pentru culegerea datelor brute din populația școlară a fost administrarea de chestionare standardizate într-un eșantion de elevi de liceu Adolescenții care au participat la studiu au completat opt instrumente standardizate care au inclus un număr total de 152 de itemi (Tabelul 1). Dintre acestea, 144 au fost itemi cu răspunsuri închise (două-șapte variante, dintre care participanții la studiu au selectat câte una singură, și anume pe cea care li se potrivea).

Capitolul 3 („Rezultatele investigațiilor realizate asupra reprezentării sociale și predictorilor angajamentului în activitatea școlară în rândul adolescenților”) prezintă constatările studiilor prin care s-au urmărit: a) delimitarea nucleului central, elementelor periferice și a zonei mute ale reprezentării sociale pe care adolescenții români și cei din Republica Moldova o au despre activitatea școlară; b) analiza comparativă a reprezentării sociale pe care adolescenții din România și Republica Moldova o au despre domeniul activității școlare; c) evidențierea variabilelor motivaționale, atitudinal-comportamentale, sociale și educaționale ce contribuie la explicarea diferențelor dintre adolescenții români în ceea ce privește dimensiunile angajamentului în activitatea școlară, respectiv a contribuției pe care acest domeniu cognitiv, afectiv și atitudinal-comportamental o are la satisfacția față de școală și la rezultatele școlare ale elevilor de liceu.

A. Universul reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților români

Adolescenții din România care au fost chestionați au tins să exprime o atitudine pozitivă față de problematica activității școlare. Valoarea indicatorului polarității obținute cu formula preconizată de către A. S. de Rosa a fost egală cu 0.35, iar valoarea indicatorului neutralității cu – 0.75. Printre termenii asociați cuvântului-stimul „școală”, care au fost conotați pozitiv de majoritatea adolescenților, s-au numărat prieteni, colegi, viitor. De asemenea, peste trei sferturi dintre adolescenți au conotat pozitiv dimensiunea referitoare la orele alocate studiului individual pentru școală. Aceste rezultate sugerează că activitatea școlară tinde să fie percepută de către adolescenți ca reprezentând o sarcină benefică pentru construirea viitorului personal și, în același timp, ca o sursă ce aduce satisfacții în planul relațiilor sociale, prin prietenii pe care tinerii le stabilesc la școală, precum și prin calitatea colegilor de clasă. În același timp, tinerii par să fie conștienți de faptul că activitatea școlară presupune implicare și perseverență care se traduc în alocarea unui buget de timp consistent pentru pregătirea individuală. Totuși, este de remarcat faptul că peste 57 % dintre adolescenții chestionați au conotat negativ termenul „teme”, pe care l-au asociat cuvântului „școală”. Această constatare întărește observația potrivit căreia tinerii din România tind să perceapă domeniul activității școlare ca pe o sarcină solicitantă.

În vederea omogenizării din punct de vedere semantic și a decelării asociațiilor care fuseseră evocate mai frecvent de către adolescenți, a fost realizată o analiză de conținut minuțioasă a răspunsurilor pe care participanții la studiu le-au oferit la sarcina de evocare liberă. Două zeci și două dintre cele 188 de asociații diferite pe care adolescenții le-au evocat pornind de la termenul-stimul „școală” au depășit pragul minim de includere în universul RS a activității școlare. Acesta a fost fixat la 5 % din numărul total al adolescenților care au răspuns la chestionare (N = 43 subiecți). De asemenea, frecvența minimă de apariție a asociațiilor eligibile pentru a fi incluse în nucleul central a fost fixată la 15 % din mărimea eșantionului de adolescenți, adică aproximativ 127 de subiecți.

Tabelul 1. Sumarul instrumentelor care au fost administrate adolescenților români

Variable urmărite	Instrumente	Surse	Nr. itemi; format răspunsuri	Dimensiuni operaționalizate (rezultate din analizele factoriale confirmatorii)	Consistență internă (coeficientul α)
Caracteristici socio-demografice și alte variabile referitoare la domeniul școlar	<i>Chestionarul pentru caracteristici socio-demografice și alte variabile referitoare la domeniul școlar</i>	Construcție proprie	13 (răspunsuri închise, complete)	Gen, vârstă, treaptă școlară, instituție școlară de apartenență, profil, situație familială, importanța acordată frecvenței școlii și pregătirii temeinice pentru școală, expectanță cu privire la rezultatele școlare, autoevaluare nivelului realizării în plan școlar	-
Angajamentul în domeniul școlar	<i>Student Engagement in School/Four-Dimension Scale</i> (SES/4-DS)	Veiga (2016); Veiga și Robu (2014)	20 (răspunsuri închise: 1 – <i>dezacord puternic</i> ...6 – <i>acord total</i>)	- angajament cognitiv (5 itemi) - angajament afectiv (5 itemi) - angajament comportamental (5 itemi) - angajament agentic (5 itemi)	- angajament cognitiv – 0.68 angajament afectiv – 0.78 - angajament comportamental – 0.74 - angajament agentic – 0.73
Percepția cu privire la climatul școlar	<i>Perceived School Climate Scale</i> (PSCS)	Brand și al (2003)	23 (răspunsuri închise: 1 – <i>niciodată</i> ...5 – <i>întotdeauna</i>)	suport social profesori (6 itemi) - suport social covârșnici (6 itemi) - autonomie acordată în procesul învățării (5 itemi) - claritatea, consistența și strictețea regulilor promovate în școala de apartenență (6 itemi)	suport social profesori – 0.77 - suport social covârșnici – 0.64 - autonomie acordată în procesul învățării – 0.66 - claritatea, consistența și strictețea regulilor promovate în școala de apartenență – 0.67
Atitudinea față de școală	<i>School Attitude Assessment Scale Survey – Revised</i> (SAAS-R)	McCoach și Siegle (2003)	35 (răspunsuri închise: 1 – <i>dezacord total</i> ...7 – <i>acord total</i>)	- percepția despre sine în domeniul școlar (7 itemi) - atitudinea față de profesori și ore (7 itemi) - atitudinea față de școala de apartenență (5 itemi) - valorizarea activității școlare (6 itemi) - motivare și autoreglare (10 itemi)	- percepția despre sine în domeniul școlar – 0.81 - atitudinea față de profesori și ore – 0.90 - atitudinea față de școala de apartenență – 0.91 - valorizarea activității școlare – 0.87 - motivare și autoreglare – 0.90

Calitatea practicilor instructiv-educative	<i>Motivating Instructional Context Inventory</i> (MICI)	Lam, Pak și Ma (2007)	12 (răspunsuri închise: 1 – <i>niciunul dintre profesorii mei...</i> 5 – <i>toți profesorii mei</i>)	Percepția cu privire la calitatea practicilor instructiv-educative	0.84
Motivația în domeniul școlar	<i>Academic Motivation Scale – High School</i> (AMS-HS)	Vallerand și al (1989, 1992)	28 (răspunsuri închise: 1 – <i>nu mi se potrivește deloc...</i> 7 – <i>mi se potrivește perfect</i>)	- amotivație (4 itemi) - instrumentalitate (4 itemi) - gestionarea stimei de sine (4 itemi) - pregătirea pentru cariera profesională (4 itemi) - nevoia de cunoaștere (4 itemi) - dorința de realizare personală (4 itemi) - nevoia de stimulare (4 itemi) - motivația înstrinsecă (12 itemi) - motivația extrinsecă (12 itemi)	- amotivație – 0.83 - instrumentalitate – 0.76 - gestionarea stimei de sine – 0.78 - pregătirea pentru cariera – 0.80 - nevoia de cunoaștere – 0.80 - dorința de realizare personală – 0.77 - nevoia de stimulare – 0.72
Motivația pentru realizarea în viitor	<i>Achievement Motivation Scale – Denver Youth Survey</i> (AMS-DYS)	Institute of Behavioral Science, 1990	13 (răspunsuri închise: 1 – <i>deloc important...</i> 5 – <i>foarte important</i>)	Motivația pentru realizarea personală în viitor	0.83
Satisfacția față de viața școlară	<i>Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale – School</i> (MSLSS-School)	Huebner (2001)	8 (răspunsuri închise: 1 – <i>dezacord puternic...</i> 5 – <i>acord puternic</i>)	Satisfacția globală față de școală	0.82

S-a constatat că termenii asociați mai frecvent cuvântului școală au fost: „teme” (30.5 %), „colegi” (28.9 %), „note” (27.9 %), „prieteni” (24.4 %), „cărți” (16.7 %), „viitor” (16.6 %), „ore de studiu” (16.4 %), „profesori” (47.2 %), „teste” (18.8 %) și „stres” (15.7 %). În ceea ce privește frecvența apariției în evocările adolescenților, toți termenii pe care i-am enumerat au fost eligibili pentru a participa la selecția în vederea includerii în conținutul nucleului central al RS a activității școlare.

Atunci când, pe lângă criteriul referitor la frecvența apariției în evocările adolescenților, s-a ținut cont și de valoarea medie a rangului importanței pe care adolescenții au atribuit-o fiecăruia dintre termenii asociați cuvântului „școală”, numărul asociațiilor candidate pentru a face parte din nucleul central al RS a activității școlare s-a restrâns de la zece la șapte. Astfel, asociațiile al căror rang mediu al importanței a fost < 3.00 au fost diferențiate de asociațiile care au avut un rang mediu al importanței ≥ 3.00 . În urma acestui demers, s-a constatat că: termenii referitor la „teme”, „colegi”, „note”, „prieteni”, „cărți”, „viitor” și „ore de studiu” aveau atât frecvență mai ridicată a apariției în evocările realizate de către adolescenți, cât și o importanță mai mare. Dintre acești termeni, cel referitor la „viitor” s-a evidențiat prin cea mai mare importanță pe care adolescenții i-au atribuit-o. Alți termeni, precum „profesori” sau „teste”, s-au evidențiat printr-o importanță mai scăzută, deși frecvența apariției în evocările adolescenților a fost ≥ 15 %. De asemenea, termenii „educație”, „învățătură”, „informații și cunoștințe”, respectiv „dezvoltare” s-au remarcat printr-o importanță mai mare, însă printr-o frecvență a apariției mai scăzută (între 5 % și 15 % din totalul adolescenților care au participat la studiu). Au fost identificați și termeni care au înregistrat o frecvență a apariției cuprinsă între 5 % și 15 % (deci relativ scăzută) și un rang mediu al importanței < 3.00 . Ne referim la „evaluări orale”, „discipline de studiu” respectiv „socializare”. Alți patru termeni („plictiseală”, „bănci”, „caiete” și „oboseală”) s-au evidențiat atât prin frecvența mai mică a apariției, cât și prin importanța mai scăzută.

B. Investigarea zonei mute a reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților români

În condițiile „consemnului de substituție” (administrat în vederea investigării zonei mute a RS a activității școlare), adolescenții români ($N = 307$) au evocat 181 de asociații diferite pornind de la termenul-stimul „școală”. Structura RS a activității școlare s-a schimbat considerabil, deși multe dintre elementele de conținut au rămas aceleași. Astfel:

a) în conținutul nucleului central, au dispărut termenii referitori la ore de studiu, prieteni, colegi, viitor, educație/studii, cărți, respectiv teme și au apărut termenii „stres”, „plictiseală” și „epuizare/oboseală”; singura asociație care s-a păstrat constantă a fost cea referitoare la note; atât în primul, cât și în al doilea eșantion de adolescenți, dimensiunile referitoare la stres, plictiseală, respectiv oboseală (epuizare) au făcut parte fie din prima, fie din cea de a doua zonă a sistemului periferic al RS a activității școlare;

b) în investigația RS a activității școlare cu ajutorul consemnului de substituție, termenii referitori la dimensiunea socială („prieteni” și „colegi”) și-au pierdut statutul central; primul dintre termeni a trecut în zona periferică III, dobândind un statut ambiguu (deși și-a păstrat importanța, a fost evocat mai rar de către adolescenți); al doilea termen s-a evidențiat în cadrantul IV, alături de suprasolicitare (este vorba despre a doua zonă a elementelor periferice);

c) un alt termen care a pierdut statutul de element al nucleului central a fost cel referitor la viitor; în timp ce, pentru primul eșantion de adolescenți, acest termen a înregistrat atât o frecvență a apariției, cât și o importanță mai ridicată, pentru adolescenții care au completat sarcina de evocare liberă în condițiile „consemnului de substituție”, domeniul activității școlare nu a mai fost asociat în aceeași măsură cu importanța pe care o poate avea în raport cu pregătirea pentru viitor;

d) asociațiile referitoare la profesori, teme și teste și-au menținut poziția ambiguă în structura RS a activității școlare.

C. Analiza comparativă a reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților din România și Republica Moldova

Analiza simultană a datelor obținute în România și Republica Moldova (care au fost obținute utilizându-se „consemnul normal” pentru sarcina de evocare liberă a asociațiilor) a evidențiat următoarele asemănări și deosebiri în ceea ce privește conținutul, structura și organizarea RS a activității școlare

a) în ambele țări, în conținutul nucleului central, s-au evidențiat asociațiile referitoare la viitor, informații și cunoștințe, respectiv prieteni; primul dintre termeni a înregistrat cea mai mare importanță în universul evocărilor pe care adolescenții români și moldoveni le-au realizat pornind de la cuvântul stimul „școală”; pentru adolescenții din Republica Moldova, dimensiunea referitoare la informații și cunoștințe a evidențiat o importanță mai mare decât cea pe care au atribuit-o adolescenții din România; în schimb, pentru termenul „prieteni”, situația s-a prezentat invers;

b) restul elementelor de conținut cu valoare centrală a fost diferit; astfel, pentru România, s-au evidențiat termenii referitori la educație, ore de studiu, note și colegi, iar pentru Republica Moldova, termenul „dezvoltare”; cei doi termeni s-au remarcat printr-o importanță mai mare în configurația structurală a RS în populația de adolescenți din România, respectiv Republica Moldova;

c) în prima zonă a sistemului periferic, s-au remarcat în ambele țări trei termeni, și anume „teme” și „profesori” (cadranul II), respectiv „învățătură” (cadranul III); restul asociațiilor au fost diferite, mai ales cele care, în ambele țări, au înregistrat o frecvență a apariției mai scăzută, însă o importanță mai mare; astfel, pentru România, tabloul termenilor asociați cuvântului „școală” a fost mai variat și a inclus responsabilitatea, dezvoltarea, disciplinele de studiu, cărțile, achiziționarea de lucruri noi, comunicarea, evaluările orale, respectiv dimensiunea socializării; în schimb, pentru adolescenții moldoveni, cadranul III a inclus, pe lângă termenul referitor la învățătură, doar educația, înțelepciunea și lecțiile; pentru cadranul II, s-a constatat faptul că adolescenții din Republica Moldova au tins să asocieze mai frecvent școala cu termenii „cărți”, „note”, „elevi” și „colegi” (deși importanța acordată acestor termeni a fost mai mică), în timp ce adolescenții din România au asociat școala cu teste și stres;

d) o diferență evidentă s-a remarcat și în ceea ce privește conținutul celei de-a doua zone periferice; astfel, adolescenții români au evidențiat o varietate mai mare a elementelor periferice, comparativ cu tabloul obținut pentru adolescenții moldoveni; pentru România, a doua zonă a sistemului periferic a inclus termenii „plictiseală”, „oboseală”, „elevi”, „caiete”, „distracție”, „bucurie”, „emoții”, „clădire”; în Republica Moldova, s-au evidențiat doi termeni, și anume, „teste” și „comunicare”.

Pentru adolescenții din ambele țări, analiza comparativă a evidențiat o dimensiune conceptual-definițională, referitoare la finalitățile activității școlare. Aceasta este percepută ca un factor care contribuie la progresul unui tânăr, prin înzestrarea cu un set de resurse esențiale pentru dezvoltarea acestuia. O a doua dimensiune a confirmat rolul pe care activitatea școlară îl are în procesul de predare-învățare prin care tinerii achiziționează informații, respectiv cunoștințe teoretice și practice. A treia dimensiune evidențiată în ambele țări comportă funcția socială a frecventării școlii, prin legăturile de prietenie pe care adolescenții le stabilesc și le cultivă.

D. Predictorii ai angajamentului în activitatea școlară în rândul adolescenților români

Deși s-au obținut diferențe pentru scorurile la dimensiunile angajamentului în activitatea școlară în funcție de sexul elevilor, treapta școlară, profilul liceal, situația familială și autoevaluarea concordanței dintre rezultatele școlare și respectiv potențialul cognitiv-intelectual, mărimile efectelor au fost modeste sau scăzute.

Valorile absolute ale corelațiilor dintre scorurile pentru dimensiunile angajamentului în activitatea școlară și celelalte variabile de interes pentru prezenta cercetare au fost cuprinse între 0.003 și 0.62, majoritatea fiind semnificative din punct de vedere statistic ($p < 0.05$; $p < 0.01$; $p < 0.001$). Corelațiile dintre dimensiunile cognitivă, afectivă, agentică și globală ale angajamentului școlar și mediile generale pentru anul școlar 2018-2019 au avut valori absolute neglijabile sau scăzute, care nu au depășit limita semnificativității din punct de vedere statistic. Corelația dintre dimensiunea comportamentală a angajamentului în domeniul școlar și mediile generale pentru anul școlar 2018-2019 a fost semnificativă din punct de vedere statistic, însă a avut o magnitudine modestă ($r = 0.19$; $p < 0.05$).

Avându-se în vedere rezultatele analizei corelaționale, au fost luate în calcul 12 variabile independente în modelele de regresie în care variabilele dependente (criteriile) au fost dimensiunile angajamentului în activitatea școlară. Ținându-se cont de coliniaritatea care s-a evidențiat între mai multe variabilele independente (de exemplu, atitudinea generală față de școala de apartenență cu atitudinea față de profesori și ore sau motivația extrinsecă cu motivația intrinsecă), au fost testate 31 de modele de regresie, și anume 12 pentru angajamentul cognitiv, două pentru angajamentul afectiv, patru pentru angajamentul comportamental, un model pentru angajamentul agentic, respectiv 12 modele pentru angajamentul total.

Puterea explicativă globală a modelelor de regresie în care variabila dependentă a fost angajamentul cognitiv în activitatea școlară a fost cuprinsă între 28.3 % și 39.5 %. Percepția despre sine în domeniul școlar, motivația extrinsecă, motivația intrinsecă, atitudinea generală față de școala de apartenență, valorizarea scopurilor specifice activității școlare, motivarea și autoreglarea în procesul învățării, suportul social din partea profesorilor, respectiv autonomia acordată elevilor în procesul învățării au fost predictorii pozitivi ai nivelului angajamentului cognitiv, în timp ce amotivația a fost predictor negativ. Analiza detaliată a puterii explicative a fiecăruia dintre variabilele independente care s-au evidențiat ca predictorii ne-a oferit posibilitatea de a decela variabila atitudinal-comportamentală referitoare la motivare și autoreglarea în procesul învățării ca fiind cel mai consistent predictor al angajamentului cognitiv (9 %-11.15 %). Atitudinea față de școala de apartenență, atitudinea față de profesori și ore și su-

portul din partea covârșnicilor au fost predictorii pozitivi și au explicat 6.96 %, 6.35 %, respectiv 11.35 %/14.51 % din varianța dimensiunii afective a angajamentului în domeniul școlar. Modele de regresie în care angajamentul comportamental în activitatea școlară a fost variabila dependentă au fost semnificative din punct de vedere statistic ($R = 0.53 - 0.67$; $F_R = 51.76 - 63.58$; $p < 0.001$). Percepția despre sine în domeniul școlar, amotivația, atitudinea generală față de profesori și ore, valorizarea scopurilor specifice activității școlare, respectiv motivarea și autoreglarea în procesul învățării s-au evidențiat ca predictorii pozitivi/negativi ai dimensiunii comportamentale a angajamentului școlar. Din nou, motivarea și autoreglarea în procesul învățării s-au evidențiat ca cel mai consistent predictor, explicând între 5.10 % și 7.02 % din varianța scorului pentru angajamentul comportamental. Setul variabilelor independente care au fost luate în calcul (motivația intrinsecă, suportul din partea profesorilor și autonomia acordată elevilor în procesul învățării) a explicat aproximativ 17 % din varianța scorului pentru angajamentul agentic. Toate cele trei variabile independente introduse în analiză au fost predictorii pozitivi ai angajamentului agentic, însă cea mai consistentă contribuție a avut-o motivația intrinsecă (6.7 %). Percepția despre sine în domeniul școlar, amotivația, motivația intrinsecă, atitudinea față de profesori și ore, motivarea și autoreglarea în activitatea de învățare, respectiv suportul din partea profesorilor și a covârșnicilor au fost predictorii pozitivi/negativi și au avut contribuții individuale demne de luat în considerare la explicarea varianței scorului pe care elevii l-au obținut pentru angajamentul total ($r^2_{sp} = 2.07 \% - 4.79 \%$).

Toate fațetele angajamentului în activitatea școlară au fost predictorii pozitivi ai satisfacției față de școală, contribuțiile individuale la explicarea varianței variabilei dependente fiind cuprinse între 0.96 % și 8.29 %. S-a constatat că angajamentul afectiv și cel cognitiv au avut cele mai consistente contribuții. De asemenea, scorul global pe care elevii l-au obținut pentru angajamentul în activitatea școlară a fost predictor pozitiv și a explicat 35.52 % din varianța satisfacției față de școală.

Rezultatele studiului ne-au sugerat următoarea definiție: *angajamentul în domeniul școlar prezintă un ansamblu de percepții, cogniții, convingeri, stări afective și comportamente întrunite în patru dimensiuni (cognitivă, afectivă, comportamentală și agentică) care sunt influențate de motivația intrinsecă pentru participarea constantă la activitățile școlare și la procesul învățării, autoreglarea eforturilor orientate spre scopurile specifice școlarității, atitudinea pozitivă față de instituția școlară în care învață și suportul social oferit de covârșnici.*

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În conformitate cu tema, ipotezele de bază, scopul și obiectivele cercetărilor, au fost obținute următoarele **rezultate științifice**.

1. Investigarea atitudinii față de școală, a motivației și a angajamentului în activitățile școlare contribuie la determinarea și explicarea factorilor ce condiționează adaptarea adolescenților la sarcinile școlarității și asigurarea continuității traseului educativ. Angajamentul școlar include un ansamblu de percepții, cogniții, convingeri, stări afective și comportamente care sunt influențate de structuri atitudinal-motivaționale, precum și de factori externi. Toate aceste variabile joacă un rol predic-

tiv în raport cu diferențele dintre elevii de diverse vârste în ceea ce privește implicarea în activitățile de învățare specifice traseului școlar, răspunsurile la demersurile formative desfășurate în școală, atașamentul față de valorile (auto)educației autentice, sentimentul de apartenență la instituțiile de învățământ, motivația pentru realizarea în plan școlar și succesul într-un anumit domeniu profesional.

2. Cercetarea conținutului, organizării și a structurii RS a activității școlare, precum și a dimensiunilor motivaționale, atitudinale și comportamentale ce condiționează participarea consistentă a tinerilor la propria lor educație reprezintă una dintre bazele necesare pentru redimensionarea politicilor și a strategiilor educației, astfel încât acestea să răspundă nevoilor de dezvoltare ale societății post-industriale. Sarcinile de evocare liberă în condițiile „consemnului normal”, care le-au fost solicitate adolescenților români pornindu-se de la termenul-stimul „școală”, au evidențiat trei dimensiuni ale nucleului central pentru RS a activității școlare, și anume o dimensiune conceptual-definițională („viitor”), o alta descriptiv-operațională („ore de studiu individual”, „note”) și o dimensiune socială („colegi”, „prieteni”). Atât pentru adolescenții din România, cât și pentru cei din Republica Moldova, dimensiunea referitoare la construirea viitorului și cea referitoare la socializarea cu alți covârșnici s-au evidențiat ca principale elemente de conținut centrale pentru RS a activității școlare. În condițiile „consemnului de substituție”, domeniul activității școlare a fost descris de către adolescenții din România prin lentila solicitărilor psihice contraproductive (stresul, oboseala/epuizarea), precum și a nivelului scăzut al atractivității ofertei educative propusă de sistemul școlar autohton. Rezultatele cercetării RS a activității școlare au servit la elaborarea și validarea instrumentului CPAȘ.

3. În consemnul normal și în cel de substituție care au fost utilizate pentru sondarea RS a activității școlare în rândul adolescenților români și moldoveni, nucleul central s-a evidențiat prin evocări de termeni, precum „viitor/educație/dezvoltare/studii”, „informații și cunoștințe”, „ore de studii și teme”, „note”, „stres și epuizare”, „plictiseală”, prieteni și colegi”. Aceste asociații au fost evocate de un număr consistent dintre participanții la studiu și, în plus, au fost evaluate ca având o importanță ridicată. Pentru a se asigura continuitatea demersurilor de investigare a percepției, reprezentării și a atitudinii pe care adolescenții din România și Republica Moldova le au despre ceea ce înseamnă școala în general, precum și despre propria lor participare în domeniul școlar, conținutul nucleului central al RS a activității școlare a fost valorificat în vederea identificării factorilor psihosociali și educativi care contribuie la determinarea angajamentului în domeniul școlar în rândul adolescenților. De exemplu, termenul referitor la note a fost conectat cu nivelul aspirației/expectanțele pe care adolescenții (îl)le au în legătură cu propriile rezultate școlare. Elementul central referitor la informații și cunoștințe a fost conectat cu valorizarea activității școlare, precum și cu percepția cu privire la calitatea practicilor instructiv-educative. Orele de studiu individual au fost relaționate cu motivarea și autoreglarea, precum și cu valorizarea activității școlare. Ca elemente ale nucleului central, termenii referitori la viitor, educație și studii ne-au determinat să selectăm valorizarea activității școlare, motivația intrinsecă și motivația pentru realizarea personală în viitor printre determinantele angajamentului în domeniul școlar. Dimensiunea socială a RS a activității școlare (reflectată prin termenul „prieteni și colegi”) a sugerat rolul pe care suportul din partea

covârșnicilor îl joacă în implicarea adolescenților în sarcinile școlare, respectiv conectarea cu satisfacția față de școală ca posibil efect al angajamentului în domeniul școlar. De asemenea, elementele nucleului central (stresul, epuizarea/oboseala, plictiseala, presiunea notelor) evidențiate în investigația prin care am urmărit explorarea zonei mute a RS a activității școlare în rândul adolescenților români au fost conectate cu amotivația, atitudinea față de profesori și ore, percepția cu privire la autonomia acordată elevilor în procesul învățării și cea privitoare la practicile instructiv-educative, satisfacția față de domeniul activității școlare, respectiv alte variabile pe care le-am considerat posibili predictorii ai angajamentului școlar. Dintre acestea, amotivația, motivația intrinsecă, motivația pentru realizarea în viitor, atitudinea față de profesori și ore, valorizarea activității școlare, motivarea și autoreglarea, respectiv suportul din partea covârșnicilor s-au evidențiat ca predictorii ai dimensiunilor angajamentului în activitățile școlare în rândul adolescenților români

4. Investigarea factorilor care explică diferențele individuale în ceea ce privește angajamentul școlar în rândul adolescenților s-a soldat cu elaborarea unui model al predictorilor acestei sfere referitoare la școlaritate. Modelul a inclus mai multe variabile grupate în patru dimensiuni: percepția despre sine în domeniul școlar, caracteristici și orientări motivaționale, atitudini față de școală și comportamente manifestate în relație cu activitățile școlare, percepția cu privire la climatul școlar și practicile instructiv-educative. În conformitate cu acest model, au fost identificate, adaptate și validate instrumente pentru măsurarea posibilor predictorii ai angajamentului în activitatea școlară.

5. Măsurarea angajamentului în domeniul școlar pe un eșantion consistent format din elevi de liceu români a condus la identificarea predictorilor pentru fiecare din dimensiunile angajamentului: pentru dimensiunea cognitivă și cea comportamentală – motivarea în procesul învățării și autoreglarea eforturilor orientate spre acest scop specific școlarității; pentru cea afectivă – atitudinea generală pe care elevii de liceu o manifestă față de instituția școlară în care învață și suportul social oferit de covârșnici; pentru cea agentică – motivația intrinsecă pentru participarea constantă la activitățile școlare. Rezultatele cercetării au condus la conturarea unei definiții mai cuprinzătoare a angajamentului școlar în rândul adolescenților contemporani.

6. Prin analize de regresie, s-au confirmat ipotezele potrivit cărora nivelurile ridicate ale angajamentului cognitiv, afectiv, comportamental, agentic și global sunt predictorii pozitivi ai satisfacției pe care elevii de liceu o au față de domeniul activității școlare, iar percepția pozitivă despre sine, pe care elevii o au în domeniul școlar, motivația extrinsecă și intrinsecă, atitudinile pozitive față de școală, respectiv percepția pozitivă pe care elevii o au despre climatul școlar contribuie pozitiv la predicția dimensiunilor angajamentului în activitatea școlară, în timp ce amotivația este un factor predictiv negativ.

Problema științifică soluționată în prezenta teză de doctorat constă în validarea modelului elaborat pentru a explica predictorii și efectele angajamentului în domeniul școlar, precum și a instrumentelor pentru măsurarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului, în concordanță cu percepția și atitudinile pe care adolescenții contemporani le au cu privire la școală.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute. Pentru prima dată în spațiul românesc și în cel din Republica Moldova, a fost identificat conținutul și structura RS a activității școlare în rândul adolescenților. Rezultatele pe care le-am

obținut au condus la determinarea dimensiunilor ce pot fi valorificate în demersurile de evaluare a percepției și atitudinii pe care adolescenții contemporani le au față de școală, precum și în elaborarea programelor de intervenție destinate creșterii angajamentului în activitățile școlare și stimulării motivației pentru succes. De asemenea, demersurile teoretice și aplicative au condus la clarificări conceptuale și rezultate care au permis identificarea factorilor psihosociali și a efectelor angajamentului în activitățile școlare. Astfel, au fost delimitate alte dimensiuni ce pot fi valorificate în intervențiile care urmăresc creșterea atașamentului adolescenților față de școală și scopurile educației temeinice.

Semnificația teoretică a tezei. Cercetările întreprinse și prezentate în această teză de doctorat completează preocupările psihologiei sociale aplicată în domeniul educației prin elucidarea universului reprezentării sociale, a percepției și a atitudinilor pe care adolescenții contemporani le au față de școală și prin raportarea la dimensiunile, predictorii și efectele angajamentului în domeniul școlar.

Valoarea aplicativă a tezei

1. Modelul elaborat pentru a explica predictorii angajamentului în activitățile școlare poate fi utilizat în investigațiile care se ocupă de traseul educativ al elevilor de diferite vârste (care urmează treptele de învățământ gimnazial, liceal și postliceal).

2. Instrumentul CPAȘ elaborat și validat, precum și instrumentele validate pentru populația școlară românească și utilizate în cercetarea determinantelor psihosociale ale angajamentului școlar pot fi utile în activitatea psihologilor școlari, consilierilor educaționali, diriginților și a altor specialiști de referință.

3. Informațiile obținute în cercetarea cu privire la predictorii angajamentului în activitățile școlare pot fi aplicate ca bază pentru elaborarea programelor de consiliere școlară și educațională, precum și în intervenții care urmăresc creșterea atașamentului adolescenților față de școală și față de scopurile educației temeinice.

În baza constatărilor, propunem următoarele **recomandări practice**:

1. Încă de la începutul ciclului de învățământ liceal, poate fi realizată evaluarea particularităților cognitive, emoționale, atitudinal-comportamentale, motivaționale și sociale în scopul identificării și monitorizării prin consiliere a elevilor care prezintă riscul dezangajării în raport cu activitățile școlare și, prin aceasta, vulnerabilitatea pentru eșecul școlar parțial sau total, respectiv pentru abandonul prematur al traseului educativ. În demersul de evaluare a factorilor individuali, poate fi utilizat chestionarul multidimensional care a fost elaborat și validat pentru a oferi consilierilor școlari, diriginților, cadrelor didactice și cercetătorilor un instrument de lucru util pentru sondarea percepției și a atitudinii pe care adolescenții le au față de școală.

2. Programele de asistență psihopedagogică individuală și de grup care urmăresc prevenirea dezangajării adolescenților în domeniul școlar și a declinului motivației pentru pregătirea temeinică și succes pot integra dimensiuni care s-au evidențiat printre predictorii consistenți ai angajamentului școlar.

3. Pe lângă controlul factorilor individuali, familiali și sociali, măsurile de intervenție trebuie să vizeze redimensionarea conținuturilor curriculare și a metodelor didactico-formative, astfel încât acestea să răspundă mai bine particularităților dezvoltării și nevoilor educative ale generațiilor actuale de tineri.

4. De asemenea, se impune adoptarea unor măsuri psihopedagogice care să contribuie la diminuarea anxietății, stresului, oboselii și a plictiselii – dimensiuni pe care adolescenții români le-au evocat în nucleul central al RS a activității școlare în condițiile „consemnului de substituție”.

Rezultatele cercetărilor cantitative pe care le-am realizat și le-am prezentat în Capitolele 2 și 3 ale tezei de doctorat trebuie analizate ținându-se cont de următoarele **limite** care sugerează și **direcții de cercetare**:

1. Adolescenții care au făcut parte din eșantioanele din România au fost elevi recrutați din instituții de învățământ liceal publice, care au fost selectate din regiunea geografico-economică situată în Nord-Estul și Estul României (Moldova). Pentru Republica Moldova, populația de elevi de liceu care învață în licee din mediul rural nu a fost reprezentată în eșantionul pe care s-a lucrat. În viitoarele investigații, ne propunem utilizarea unor eșantioane mai eterogene în ceea ce privește variabilele socio-demografice care pot avea un impact semnificativ asupra adaptării la sarcinile școlarității.

2. O altă limită este natura transversală și corelațională a *design*-ului care a stat la baza cercetării prin care s-au urmărit determinantele psihosociale și efectele angajamentului școlar în rândul adolescenților români. În viitoarele investigații, ne propunem utilizarea unui *design* longitudinal și a metodelor statistice adecvate. Acestea ne vor permite evidențierea dinamicii temporale a relațiilor dintre angajamentul școlar și factorii cauzali, respectiv efectele acestuia.

3. În investigația prin care am urmărit predictorii și efectele angajamentului școlar, a fost utilizat un set limitat de variabile. În viitoarele cercetări, ne propunem să luăm în calcul o paletă mult mai largă de variabile, care să ne furnizeze o hartă mai extinsă a factorilor ce contribuie la angajarea adolescenților în raport cu scopurile activității școlare/scăderea motivației pentru continuarea traseului educativ și a atașamentului față de școală.

4. În cercetarea pe care am efectuat-o, itemii instrumentului SES/4-DS ne-au permis operaționalizarea a patru dimensiuni ale angajamentului în activitatea școlară în general, fără posibilitatea diferențierii nivelului implicării unui elev în raport cu anumite scopuri de învățare, cum ar fi preferința pentru o disciplină de studiu sau alta. Prin urmare, în programul de cercetări pe care ni-l propunem, vom urmări să acoperim această limită.

5. Studiul pe care l-am realizat în populația de elevi de liceu români a evidențiat relații foarte slabe între dimensiunile angajamentului în activitatea școlară și performanța globală (media generală pentru anul școlar 2018-2019). În viitoarele demersuri de cercetare, ne propunem: a) să colectăm mai mulți indicatori pentru performanța școlară a elevilor (medii la diferite discipline de studiu, medii semestriale sau anuale, aprecieri globale ale diriginților), pe care să-i corelăm cu indicatorii angajamentului în studiul diferitelor discipline sau ai angajamentului în general în activitatea școlară; b) să testăm mai multe ipoteze cu privire la variabile care ar putea media sau modera relațiile dintre dimensiunile angajamentului în domeniul școlar și indicatorii performanței pe care un elev o obține.

BIBLIOGRAFIE

1. ALDERMAN, M. K. *Motivation for Achievement: Possibilities for Teaching and Learning*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2003, 343 p. ISBN 978-0805-860-48-1.
2. APPLETON, J. J., CHRISTENSON, S. L., FURLONG, M. J. Student engagement with school: Critical conceptual and methodological issues of the construct. În: *Psychology in the Schools*, 2008, vol. 45, nr. 5, p. 369-386. ISSN 1520-6807.
3. BOLBOCEANU, A., PALADI, O. Probleme psihologice cu care se confruntă psihologii școlari în instituțiile educaționale. În: *Univers Pedagogic*, 2012, nr. 3, p. 32-37. ISSN 1811-5470.
4. BRAND, S. și al. Middle school improvement and reform: Development and validation of a school-level assessment of climate, cultural pluralism, and school safety. În: *Journal of Educational Psychology*, 2003, vol. 95, nr. 3, p. 570-588. ISSN 0022-0663, e-ISSN 1939-2176.
5. CARANFIL, N. G. Unele aspecte ale inadaptării adolescenților contemporani la sarcinile școlărității. În: *Psihologie. Revistă Științifico-Practică*, 2017, nr. 3-4, p. 34-43. ISSN 1857-2502, e-ISSN 2537-6276.
6. CARANFIL, N. G., ROBU, V. Student engagement with school: Conceptual and applicative dimensions. În: *Romanian Journal of School Psychology*, 2017, vol. 10, nr. 20, p. 92-114. ISSN 2248-244X.
7. CHANG, J., LE, T. N. The influence of parents, peer delinquency, and school attitudes on academic achievement in Chinese, Cambodian, Laotian or Mien, and Vietnamese youth. În: *Crime & Delinquency*, 2005, vol. 51, nr. 2, p. 238-264. ISSN 0011-1287.
8. CURELARU, M. (Coord.), *Reprezentările sociale. Teorie și metode*. Iași: Editura Erola, 2001. ISBN 973-85475-3-9.
9. DE ROSA, A. S. "The associative network": A technique for detecting structure, contents, polarity and stereotyping indexes of the semantic fields. În: *European Review of Applied Psychology*, 2002, vol. 52, nr. 3-4, p. 181-200. ISSN 1162-9088.
10. DECI, E. L., RYAN, R. M. The "what" and "why" of goals pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. În: *Psychological Inquiry*, 2000, vol. 11, nr. 4, p. 227-268. ISSN 1047-840X.
11. HUEBNER, E. S. *Manual for The Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale*. University of South Carolina, Department of Psychology, Columbia, 2001, 8 p. www.artsandsciences.sc.edu (vizitat 02.02.2017).
12. INSTITUTE OF BEHAVIORAL SCIENCE. *Youth Interview Schedule: Denver Youth Survey*. Boulder, CO: University of Colorado, 1990 (nepublicat).
13. LAM, S.-f. și al. Understanding student engagement with a contextual model. În: S. L. CHRISTENSON, A. L. RESCHLY, C. WYLIE (Eds.), *Handbook of Research on Student Engagement*. New York: Springer, 2012, p. 403-420. ISBN 978-1-4614-2018-7.
14. LAM, S.-f., PAK, T. S., MA, W. Y. K. Motivating Instructional Contexts Inventory. În: P. R. ZELICK (Ed.), *Issues in the Psychology of Motivation*. Huppauge, NJ: Nova Science, 2007, p. 115-132. ISBN 978-1600-216-31-2.
15. LINNENBRINK, E. A., PINTRICH, P. R. Motivation as an enabler for academic success. În: *School Psychology Review*, 2002, vol. 31, nr. 3, p. 313-327. e-ISSN 0279-6015.
16. McCOACH, D. B., SIEGLE, D. The School Attitude Assessment Survey-Revised: A new instrument to identify academically able students who underachieve. În: *Educational and Psychological Measurement*, 2003, vol. 63, nr. 3, p. 414-429. ISSN 0013-1644, e-ISSN 1552-3888.
17. MOÈ A. și al. Attitude towards school, motivation, emotions, and academic achievement. În: J. E. LARSON (Ed.), *Educational Psychology. Cognition and Learning, Individual Differences, and Motivation*. New York, NY: Nova Science Publisher, Inc., 2009, p. 259-274. ISBN 978-1606-922-76-7.
18. PAPALIA, D. E., WENDKOS OLDS, S., DUSKIN FELDMAN, R. *Dezvoltarea umană* (trad., ediția a XI-a). București: Editura Trei, 2010, 832 p. ISBN 978-973-707-414-0.
19. RACU, I., BOIANGIU, C. Cercetarea experimentală a dezvoltării intereselor ocupaționale la vârsta adolescentă. În: *Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: per-*

- spective psiho-socio-pedagogice (26 mai 2017, Bălți, Republica Moldova). Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2017, p. 19-27. ISBN 978-9975-50-205-4.
20. REEVE, J., TSENG, C. Personal agency as a fourth aspect of students' engagement during learning activities. În: *Contemporary Educational Psychology*, 2011, vol. 36, nr. 4, p. 257-267. ISSN 0361-476X.
 21. ROESER, R. W., ECCLES, J. S., SAMEROFF, A. J. School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: A summary of research findings. În: *The Elementary School Journal*, 2000, vol. 100, nr. 5, p. 443-471. ISSN 0013-5984.
 22. SANDOVICI, A., ROBU, V. Angajamentul în activitatea și viața școlară în rândul adolescenților români. În: *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași (Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie)*, 2014, tom 13, p. 69-79. ISSN 2248-1060.
 23. SCHUNK, D. H., ZIMMERMAN, B. J. *Self-regulation of Learning and Performance: Issues and Educational Applications*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1994, 329 p. ISBN 0-8058-4790-1.
 24. STRICKLAND, B. R. Motivation. În: B. R. STRICKLAND (Executive Editor), *The Gale Encyclopedia of Psychology* (2nd ed.). Farmington Hills, MI: Gale Group, 2001, p. 440-441. ISBN 978-0787-647-86-5.
 25. SULDO, S. M., SHAFFER, E. J., SHAUNESSY, E. An independent investigation of the validity of the School Attitude Assessment Survey-Revised. În: *Journal of Psychoeducational Assessment*, 2008, vol. 26, nr. 1, p. 69-82. ISSN 0734-2829.
 26. ȘLEAHTIȚCHI, M. *Tratat de analiză structurală a reprezentărilor sociale*. Chișinău: Editura „Știința”, 2016, 224 p. ISBN 978-9975-85-185-5.
 27. TUFEANU, M. Academic underachievement of contemporary adolescents: Meanings and causes explanations. În: *Romanian Journal of School Psychology*, 2012b, vol. 5, nr. 10, p. 55-75. ISSN 2248-244X.
 28. TUFEANU, M. Provocări în dezvoltarea adolescenților în contextul schimbărilor sociale de la începutul mileniului al III-lea. În: *Psihologie. Revistă Științifico-Practică*, 2012a, nr. 3, p. 3-15. ISSN 1857-2502.
 29. VALLERAND, R. J. și al. Construction et validation de l' Échelle de Motivation en Éducation (EME). În: *Canadian Journal of Behavioural Science*, 1989, vol. 21, nr. 3, p. 323-349. ISSN 008-400X, e-ISSN 1879-2669.
 30. VALLERAND, R. J. și al. The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. În: *Educational and Psychological Measurement*, 1992, vol. 52, nr. 4, p. 1003-1017. ISSN 0013-1644, e-ISSN 1552-3888.
 31. VEIGA, F. H. Assessing student engagement in school: Development and validation of a four-dimensional scale. În: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2016, vol. 217, p. 813-819. ISBN 1877-0428.
 32. VEIGA, F. H., ROBU, V. Measuring student engagement with school across cultures: Psychometric findings from Portugal and Romania. În: *Romanian Journal of School Psychology*, 2014, vol. 7, nr. 14, p. 57-72. ISSN 2248-244X.
 33. VERGÈS, P. Evocarea banului. O metodă pentru definirea nucleului central al unei reprezentări. În: M. CURELARU (Coord.), *Reprezentările sociale. Teorie și metode*. Iași: Editura Erola, 2001. ISBN 973-85475-3-9.
 34. PAKY, Ж. Особенности психологического благополучия и проявления неврозов у подростков. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*, 2020, nr. 4 (61), p. 108-116. ISSN 1857-0224.
 35. PAKY, Ж. Особенности уверенности в себе и самоэффективности у старшеклассников. În: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică (ediția a 8-a, 12 octombrie 2018, Bălți)*. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2018, p. 222-226. ISBN 978-9975-50-235-1.

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

1. Articole în reviste științifice:

1.1. în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

1. CARANFIL, N. G., ROBU, V. Student engagement with school: Conceptual and applicative dimensions. În: *Romanian Journal of School Psychology*, 2017, vol. 10, nr. 20, p. 92-114. ISSN 2248-244X. Revista (Categoriea C) este indexată în CEEOL, Index Copernicus, SCPIO, EBSCO. <https://www.anps.ro/index.php/reviste/>
2. CARANFIL, N. G. Proprietăți psihometrice ale versiunii în limba română pentru School Attitude Assessment Survey-Revised. În: *Revista de Psihologie*, 2020, vol. 66, nr. 3, p. 203-230. ISSN 0034-8759, e-ISSN 2344-4665. Revista (Categoriea B+) este editată de Academia Română și indexată în PsycINFO, Index Copernicus, ERIC+, EBSCOhost, OAJI, ROAD, Google Academic. <https://www.ipsihologie.ro/>

1.2. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)

1. CARANFIL, N. G. Unele aspecte ale inadapării adolescenților contemporani la sarcinile școlare. În: *Psihologie. Revistă Științifico-Practică*, 2017, nr. 3-4, p. 34-43. ISSN 1857-2502, e-ISSN 2537-6276. Revista (Categoriea B) este editată de Asociația Psihologilor Practicieni din Moldova și este indexată în CEEOL, DOAJ, DRJI, ROAD, Google Academic. <http://psihologie.key.md>
2. ROBU, V., CARANFIL, N. G. Mai sunt motivați adolescenții români să se implice în activitățile școlare? Dovezi și considerații practice. În: *EcoSoEn. Științe economice, sociale și ingineresti*, 2019, vol. 2, nr. 3-4, p. 108-116. ISSN 2587-344X. Revista (Categoriea B) este editată de Universitatea Liberă Internațională din Moldova și indexată în CEEOL, DOAJ, IBN, Index Copernicus, Munich Personal RePEc Archive (MPRA), Academia.edu. <http://ecosoen.ulim.md/>
3. CARANFIL, N. G. Predictorii ai satisfacției față de școală în rândul adolescenților români. În: *EcoSoEn. Științe economice, sociale și ingineresti*, 2020, vol. 3, nr. 1-2, p. 207-222. ISSN 2587-344X. Revista (Categoriea B) este editată de Universitatea Liberă Internațională din Moldova și indexată în CEEOL, DOAJ, IBN, Index Copernicus, Munich Personal RePEc Archive (MPRA), Academia.edu. <http://ecosoen.ulim.md/>

2. Articole în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate în Republica Moldova

1. CARANFIL, N. G., ROBU, V. Predictorii ai angajamentului în domeniul școlar în rândul adolescenților români: explorarea rolului motivației pentru activitatea școlară și a climatului școlar. În: S. RUSNAC (Coord.), *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane în contextul transformării de mentalități. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Ediția a VII-a. Chișinău, 8-9 decembrie 2016*. Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2016, p. 88-103. ISBN 978-9975-108-27-0
2. CARANFIL, N. G., ROBU, V. Percepția publică asupra sistemului educațional din România: O analiză retrospectivă și provocări pentru viitor. În: S. RUSNAC, S. HARAZ, L. ZMUNCILA (Coord.), *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Ediția a VIII-a. Chișinău, 8-9 decembrie 2017*. Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2017, p. 229-237. ISBN 978-9975-3168-9-7
3. ROBU, V., RUSNAC, S., CARANFIL, N. G. Academic Motivation Scale: Adaptation and psychometric analyses for Romanian high school students. În: *Contemporary Methodological Guidelines and Practices in Social Sciences: International Scientific-Practical Conference Dedicated to the 27th Anniversary of the Foundation of ULIM*. Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2019, p. 17-18. ISBN 978-9975-56-693-3

ADNOTARE
la teza de doctorat în psihologie a dnei Caranfil Narcisa-Gianina
„Determinante psihosociale ale angajamentului adolescenților în activitatea școlară”,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 2021

Structura tezei. Teza conține: *Introducere*, trei capitole, *Concluzii generale și recomandări*, *Bibliografie* (171 titluri) și *27 Anexe*. Volumul tezei este de 178 pagini text de bază, inclusiv 15 tabele și 8 figuri. Rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: angajament în activitățile școlare, determinante psihosociale, efecte, adolescenți, reprezentare socială a activității școlare, tehnica asociațiilor libere, „consemn normal”, zonă mută a reprezentării sociale, „consemn de substituție”, percepție și atitudine față de școală, motivație în domeniul școlar, studiu psihometric, studiu corelațional, predictorii.

Domeniu de studiu: 511.03 – Psihologie socială

Scopul lucrării. Scopul lucrării constă în evidențierea modalității în care adolescenții contemporani percep activitatea școlară, prin delimitarea conținutului, structurii și a organizării reprezentării sociale, ca parte componentă a tabloului credințelor, atitudinilor și comportamentelor față de școală, precum și a determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului în domeniul școlar în rândul elevilor de liceu.

Obiectivele lucrării. Obiectivele care au orientat demersurile investigative au fost: analiza abordărilor teoretico-practice din domeniul de cercetare în vederea identificării factorilor psihosociali care contribuie la angajamentul școlar; determinarea conținutului, structurii și a organizării reprezentării sociale a activității școlare, a asemănărilor și a deosebirilor în rândul adolescenților din România și Republica Moldova în vederea stabilirii universului percepției pe care adolescenții o au despre activitatea școlară; elaborarea și validarea modelului predictorilor și al efectelor angajamentului în domeniul școlar, precum și a instrumentelor pentru măsurarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului; măsurarea angajamentului în domeniul școlar într-un eșantion consistent format din elevi de liceu din România și Republica Moldova prin utilizarea unui instrument standardizat recunoscut în comunitatea academică; interpretarea semnificațiilor psihopedagogice ale rezultatelor obținute prin efectuarea prelucrărilor statistice asupra datelor brute.

Noutatea și originalitatea științifică. Inovația științifică rezultă din faptul că, pentru prima dată în spațiul românesc și cel din Republica Moldova, a fost identificat conținutul și structura reprezentării sociale a activității școlare în rândul adolescenților, rezultate care au condus la determinarea dimensiunilor ce pot fi valorificate în demersurile de evaluare a percepției și atitudinii pe care adolescenții contemporani le au față de școală, precum și în elaborarea programelor de intervenție destinate creșterii angajamentului în activitățile școlare și stimulării motivației pentru succes. De asemenea, demersurile teoretice și aplicative au condus la clarificări conceptuale și rezultate care au permis identificarea factorilor psihosociali și a efectelor angajamentului în activitățile școlare.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice. Rezultatele cercetărilor au oferit baza pentru validarea modelului elaborat în vederea explicării predictorilor și a efectelor angajamentului în domeniul școlar, precum și a instrumentelor pentru măsurarea dimensiunilor psihosociale și educative ale angajamentului, în concordanță cu percepția și atitudinile pe care adolescenții contemporani le au față de școală.

Semnificația teoretică. Cercetările întreprinse și prezentate în teză completează preocupările psihologiei sociale aplicată în domeniul educației, prin elucidarea universului reprezentării sociale, a percepției și a atitudinilor pe care adolescenții contemporani le au față de școală și prin raportarea la dimensiunile, predictorii și efectele angajamentului în domeniul școlar. Modelul elaborat pentru a explica predictorii angajamentului în activitățile școlare poate fi utilizat în cercetări asupra traseului educativ pentru elevi care urmează treptele de învățământ gimnazial, liceal și postliceal.

Valoarea aplicativă. Chestionarul pentru evaluarea percepției și a atitudinii față de școală elaborat și validat, precum și instrumentele validate pentru populația școlară românească în vederea cercetării determinantelor psihosociale și a efectelor angajamentului în domeniul școlar pot fi utile în activitatea psihologilor școlari, consilierilor educaționali, diriginților și a altor specialiști de referință. Constatările cercetării cu privire la predictorii angajamentului în activitățile școlare pot fi aplicate ca bază pentru elaborarea programelor de consiliere școlară și educațională, precum și în intervenții ce urmăresc creșterea atașamentului adolescenților față de școală și față de scopurile educației temeinice.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigațiilor au fost valorificate în: a) proiectarea a trei ateliere de lucru pe problematica motivației școlare în rândul adolescenților și a relației acestora cu stilul de comportament al cadrelor didactice; acestea au fost realizate cu studenți, masteranzi, doctoranzi și cadre didactice de la Universitatea Liberă Internațională din Moldova, respectiv studenți, cadre didactice și consilieri școlari din România; b) 15 lucrări prezentate la manifestări științifice naționale și internaționale; c) 8 lucrări științifice publicate, dintre care 5 în reviste de specialitate din România și Republica Moldova și 3 în volume cu materiale ale conferințelor și simpozioanelor naționale și internaționale.

ANNOTATION

to Doctoral Thesis in Psychology of Ms. Caranfil Narcisa-Gianina, "Psychosocial determinants of engagement with school activity among adolescents"

Free International University of Moldova, Chisinau, 2021

Structure of thesis. The thesis comprises: *Introduction*, three chapters, *General conclusions and recommendations*, *References* (171 titles) and 27 *Annexes*. The thesis volume contains 178 pages of basic text, including 15 tables and 8 figures. The obtained results are published in 8 scientific papers.

Keywords: engagement with school activity, psychosocial determinants, outcomes, adolescents, social representation of school activity, free association technique, "normal method", silent zone of social representation, "substitution method", perception and attitude towards school, academic motivation, psychometric study, correlational study, predictors.

Field of study: 511.03 – Social Psychology

Purpose of the research. The purpose of the research is to highlight the way in which contemporary adolescents perceive school activity. Another aim was to delimit the content, structure and organization of social representation, as part of the picture of beliefs, attitudes and behaviors towards school. Also, the psychosocial determinants and the effects of school engagement among high school students were investigated.

Objectives of research. The objectives that oriented the investigative approach were: the analysis of theoretical and practical approaches of the research field in order to identify the psychosocial factors contributing to school engagement; determining the content, structure and organization of the social representation of the school activity, as well as the similarities and differences among adolescents in Romania and the Republic of Moldova; developing and validating the model of predictors and the effects of school engagement; adaptation and validation of instruments for measuring the psychosocial and educational dimensions of engagement with school; measuring engagement with school using a consistent sample of high school students from Romania and the Republic of Moldova; in this respect, a standardized measure (recognized in the academic community) was used; interpretation of the psychopedagogical meanings of the results obtained by performing statistical processing on raw data.

Novelty and scientific originality. The scientific innovation results from the fact that, for the first time in the Romanian context and in the Republic of Moldova, the content and structure of the social representation of school activity among adolescents has been identified. The results of this approach have led to the determination of the dimensions that can be used in order to evaluate the perception and attitude that contemporary adolescents have towards the school, as well as to elaborate the intervention programs aimed at increasing school engagement and stimulating achievement motivation. Also, the theoretical and applied approaches have generated conceptual clarifications and results that allowed to identify the psychosocial factors and the effects of school engagement.

The relevance of findings in relation to solved scientific issue. The research results provided the basis for validating the model developed to explain the predictors and the effects of school engagement. In addition, the validity of the instruments for measuring the psychosocial and educational dimensions of school engagement has been confirmed, in accordance with the perception and attitudes that contemporary adolescents have towards school.

Theoretical significance of research. The research undertaken and presented in the thesis complements the concerns of applied social psychology in the field of education, by elucidating the universe of social representation, the perception and attitudes that contemporary adolescents have towards school and by comparing the dimensions, predictors and effects of school engagement. The model developed to explain the predictors of engagement with school can be used in research on the educational route for students covering the secondary, high school and post-secondary education levels.

Applicative value of research. The *Questionnaire for assessing the perception and attitude towards school* developed and validated, as well as the instruments validated for the Romanian school population in order to investigate the psychosocial determinants and the effects of school engagement can be useful in the activity of school psychologists, educational counselors, leaders and other teachers. Research findings on predictors of school engagement can be applied as a basis for developing school and educational counseling programs, as well as in interventions aimed at increasing adolescent school bonding and attachment to the goals of thorough education.

Implementation of research findings. The results of the investigations were capitalized in: a) designing three workshops on the issue of school motivation among adolescents and its relation with the behavioral style of teachers; these were realized with undergraduates, masters and doctoral students and teachers from the Free International University of Moldova, respectively students, teachers and school counselors from Romania; b) 15 papers presented at national and international scientific events; c) 8 published scientific papers, of which 5 in specialized journals from Romania and the Republic of Moldova and 3 in proceedings of national and international conferences and symposiums.

CARANFIL NARCISA GIANINA

**DETERMINANTE PSIHO SOCIALE ALE ANGAJAMENTULUI
ADOLESCENȚILOR ÎN ACTIVITATEA ȘCOLARĂ**

SPECIALITATEA: 511.03 – PSIHLOGIE SOCIALĂ

**REZUMATUL
tezei de doctorat în psihologie**

Aprobat spre tipar: 03.11.2021
Hârtie offset. Tipar digital
Coli de tipar: 2,1

Formatul hârtiei A4
Tiraj 50 ex.
Comanda nr. 22

Tipografia „PRINT - CARO”,
Str. Astronom Nicolae Donici 14 mun. Chișinău MD-2049
tel.(022) 85-33-86